

LIETUVOS IR RUSIJOS SUTARTIES XX-METIS

Lietuvos Seime buvo apskritojo stalo diskusijos „Lietuvos ir Rusijos tarpvalstybinių santykių sutarties reikšmė 1991 metais ir šiandien“. Šis minėjimas Seime ne tik priminė faktą, įvykusį prieš 20 metų, kai 1991 m. liepos mėn. 29 d. buvo pasirašyta Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis, bet ir praskleidė tik šio įvykio vadams žinomas detales. Tylos minute buvo pagerbtas Rusijos prezidento Boris Jelcin atminimas. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis (*kairėje*) ir Rusijos Federacijos prezidentas Boris Jelcin (*dešinėje*) pasirašo istorinį dokumentą.

Vladimiro Gulevičiaus nuotr. iš Lietuvos centrinio valstybės archyvo

SUSITARIMAS DĖL LIETUVOS PIRMININKAVIMO ES TARYBAI

Vilnius, spalio 14 d. (ELTA). Seime atstovaujama politinių partijų atstovai pasirašė susitarimą dėl Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai 2013 m. antrąjį pusmetį.

Šiuo susitarimu siekiama užtikrinti viso pasirengimo pirmininkavimo proceso vientisumą, šios kadencijos metu institucijų priimamų planų ir sprendimų perimamumą bei tęstinumą po 2012 m. Seimo rinkimų.

Seimo pirmininkė **Irena Degutienė** pasidžiaugė, kad gimė toks dokumentas, demonstruojantis darbų tęstinumą. „Nesvarbu, kaip susiklostys situacija po Seimo rinkimų, galima tikėtis, kad pradėti darbai bus tęsiami ir po rinkimų“, – sakė ji.

Seimo Europos reikalų komiteto pirmininkas, Seimo pirmininkės pavaduotojas **Česlovas Vytautas Stankevičius** padėkojo parlamentarams už tai, kad jie parėmė komiteto iniciatyvą pasirašyti tokį susitarimą. „Lietuva turi vieningai dirbti ir kalbėti vienu balsu. Jūsų parašai reiškia, kad jūsų atstovaujamos partijos toliau tęs tai,

kas buvo padaryta kaip įdirbis šios kadencijos parlamente“, – sakė Č. V. Stankevičius.

Iškilmingame dokumento pasirašyme dalyvavęs užsienio reikalų ministras **Audronius Ažubalis** pasidžiaugė, kad šiuo atveju nėra nei kairės, nei dešinės, nei centro ir politikai demonstruoja vienybę. Rengiantis Lietuvos pirmininkavimui ES Tarybai ji linkėjo susitelkti ir nepasiduoti pigiam populizmui.

Seime esančios partijos pasirašė susitarimą suprasdami „rinkėjų suteiktą atsakomybės dalį už nacionalinės politikos formavimą ir įgyvendinimą, ypač už Lietuvos Europos politikos dimensiją“, vadovaudamiesi nuostata, kad Lietuvos narystė Europos Sąjungoje sudaro geras Lietuvos ekonominės ir socialinės plėtros sąlygas ir atitinka nacionalinius interesus. Šalies partijos Lietuvos pareigą 2013 m. antrąjį pusmetį pirmininkuoti ES Tarybai vertina kaip strateginį uždavinį įgyvendinant Lietuvai aktualius Europos politikos tikslus.

Išankstinį pasirengimą pirmininkuoti ES Tarybai planuo-

ja ir vykdė 2008–2012 m. kadencijos Seimas ir Vyriausybė, o pirmininkavimą vykdys 2012 m. pabaigoje išrinktas kitos kadencijos Seimas ir naujai sudaryta Vyriausybė.

Partijos susitarė, kad jų atstovai šios kadencijos ir 2012 m. išrinktame Seime nuosekliai laikysis su Lietuvos pirmininkavimu ES Tarybai susijusių nuostatų.

Jos deklaruoja, kad „Lietuvos pirmininkavimas ES Tarybai yra nacionalinis uždavinys, kurį politinės valdžios institucijos turi įgyvendinti sklandžiai ir solidariai, nepriklausomai nuo politinių partijų sudarytų frakcijų Seime priklausomybės Seimo daugumai ar opozicijai, kuris negali būti politinės konkurencijos rinkimuose objektas ir neturi sutrikti dėl politinės valdžios pasikeitimų“.

Susitarimą pasirašė Vytautas Gapšys (Darbo partijos vardu), Gediminas Vagnorius (Krikščionių partijos vardu), Algis Čaplikas (Liberalų ir centro sąjungos vardu), Algis Kašėta (Liberalų sąjungos vardu), Leonardas Talmontas (Lietuvos lenkų rinkimų akcijos vardu), Irena Šiaulienė (Socialdemokratų partijos vardu), Ramūnas

SANKCIJOS IRANO CENTRINIAM BANKUI?

JAV svarsto galimybę įvesti sankcijas Irano centriniam bankui po Saudo Arabijos pasiuntinio planuoto nužudymo, praneša *latimes.com*. Kai kurie Irano pareigūnai pareiškė, kad laikytų tokį sprendimą karo veiksniu. Sankcijos stipriai pakenktų Irano ekonomikai ir veikiausiai sukeltų didžiulį Teherano nepasitenkinimą.

Administracijos atstovas informavo, jog aktyviai svarstomas sankcijų Irano centriniam bankui įvedimas ir jas įvestų, jei pavyktų įtikinti prisijungti kitas valstybes.

Sankcijomis būtų siekiama izoliuoti Irano centrinį banką

Karbauskis (Valstiečių liaudininkų sąjungos vardu), Valentinas Mazuronis (partijos „Tvarka ir teisingumas“ vardu), Arūnė Stirblytė (Tautos prisikėlimo partijos vardu), Vilija Aleknaitė-Abramikienė (Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų vardu).

2013 m. sausio 1 d.–2014 m. birželio 30 d. Airijos, Lietuvos ir Graikijos trejetas pirmininkaus Europos Sąjungos Tarybai. Individuali pirmininkavimo atsakomybė Lietuvai teks 2013 m. antrąjį pusmetį.

pasaulio ekonominėje sistemoje, nutraukiant verslo reikalus su kiekviena kompanija, palaukiančia prekybinius ryšius su Iranu. Tokiu atveju Iranui būtų daug sunkiau parduoti naftą, iš kurios pardavimų pelno finansuojama dauguma vyriausybės veiklos sričių.

Sankcijos būtų veiksmingos, jei joms pritartų ir kiti pasaulio galingieji. Joms nepritariantieji argumentuoja, jog sankcijos padarytų žalos eiliniams Irano gyventojams ir naftos rinkoms.

EURO KURSAS AUGA

Europos centrinis bankas supirko Italijos ir Ispanijos skolos vertybinius popierius, ir tai paskatino eurą pakilti iki 1,3828 JAV dolerio.

Didžiojo dvidešimtuko (G20) šalių finansų ministrai spalio 14 d. susitiko Paryžiuje. Per dviejų dienų susitikimą jie bandė rasti euro zonos skolų krizės sprendimo būdus. Nors šiuo metu didžiausias euro zonos rūpestis yra Graikija, neslūgsta nerimas, kad krizė gali pasklisti į kitas didelių skolų turinčias regiono šalis, tokias kaip Ispanija ir Italija.

ELTA

ŽINIOS IŠ VILNIAUS

Lietuvos rusai kreipėsi pagalbos į Rusiją, prašydami padėti išsaugoti išsilavinimą rusų kalba ir pateikė Lenkijos pavyzdį. Apie šios pagalbos formą ir pobūdį buvo kalbama per vaizdo tiltą Vilnius–Maskva, kuriame dalyvavo Lietuvos rusų visuomeninių organizacijų ir Rusijos įstaigų, kuruojančių darbą su tautiečiais užsienyje, atstovai. Diskusijos, kuri vyko spalio 13 d., dalyviai Lietuvoje pateikė Lenkijos pavyzdį ir tai, kaip ji kovoja už Lietuvos lenkų teises, bei skundėsi, kad Rusija šiuo atžvilgiu nieko nedaro. Savo ruožtu, Rusijos valdininkai tvirtino, kad Rusija tik dabar pradėjo daryti tai, kuo turėjo pasirūpinti prieš 20 metų – palaikyti užsienio šalyse gyvenančius rusus. Jie pasakė, kad rusų kalbos išsaugojimas užsienyje yra strateginė Rusijos vadovybės užduotis. Be to, valdininkai gailėjosi, kad „bendra humanitarinė ir istorinė erdvė yra prarasta“ ir tikino, jog tai „labai kenkia Lietuvos humanitarinio mokslo kokybei“. Jie rėmėsi neseniai Vladimir Putin paskelbtu straipsniu apie Eurazijos Sąjungą.

Amžiaus statiniu vadinamiems Valdovų rūmams kitąmet Vyriausybė yra suplanavusi skirti apie 16 mln. Lt. Tai numatyta spalio 14 d. patvirtintame ir Seimui teikiamame valstybės biudžete. Valdovų rūmų atstatymo kaina per dešimtmetį pabrango daugiau nei tris kartus - nuo 114 iki 367 mln. litų. Dėl galimų įstatymų pažeidimų kreiptasi į Generalinę prokuratūrą. Šiuo metu darbai rūmuose yra sustabdyti, nes Viešųjų pirkimų tarnyba sutartyje su rangovu aptiko pažeidimų. Valdovų rūmus tikimasi pabaigti iki 2013 m., kai Lietuva pirmininkaus Europos Sąjungai.

Lietuvos Vyriausybės atstovams prakalbus apie „stačia kreivę“ kylančią Lietuvos kreditingumo riziką, išvestinių finansinių priemonių rinka bent jau trumpesniu laikotarpiu rodo priešingai – rizikos mažėjimą, rašo tinklalapis vz.lt. Lietuvos kreditingumą atspindinti 5 m. Lietuvos kredito įsipareigojimų nevykdymo apsigkeitimo sandorių reikšmė (*angl. credit default swap*, arba CDS) spalio 13 d. sudarė 307 punktus. Dar spalio 4 d. šis rodiklis siekė 350 punktų ir nuo tada sumažėjo 12.3 proc. Šiuo metu šis rodiklis yra toks pats, kaip buvo 2010 m. birželio pradžioje. Vertinant pagal 5 m. CDS reikšmę, šiuo metu Lietuva yra mažiau rizikinga už Ispaniją (356 punktai), Rumuniją (380), Italiją (426), Kroatiją (482), Vengriją (512), Graikiją (519) ir daugelį kitų šalių.

Lenkiška žurnalo „Newsweek“ versija paskelbė rašinį, kuriame griežtai kritikuojama Lietuvos lenkų rinkimų akcijos veikėjų veikla Vilniaus krašte ir reiškiamas nepritarimas protestams prieš švietimo reformą. Reportažą iš lenkų gausiai gyvenamų rajonų Rytų Lietuvoje parengusi žinoma žurnalistė Maria Wiernikowska teigia, kad girdėdami lenkiško radijo laidas „lietuviai yra angeliškai kantrūs“. „Tiesa apie Vilnijos lenkus nebūtinai mums maloni. Tačiau geriau nemitologizuokime patriotinio pasipriešinimo prieš lietuvių priespaudą“, - rašoma publikacijoje. Aprašydama demonstraciją prieš naująjį švietimo įstatymą, M. Wiernikowska ją palygino su Lietuvos nepriklausomybės atgimimo metu vykusiomis prosovietinėmis demonstracijomis. „Kai parlamento gynėjai kasė aplink jį gynybos griovius, kaimyninėje aikštėje kasdien vykdavo demonstracijos po raudonomis vėliavomis su kūju ir pjautuvu, o iš garsiakalbių buvo girdėti grojant „Internacionalą“. Rusiškai, bet kai pradėjau kalbėtis su tais žmonėmis, pasirodė, kad visi kalba lenkiškai. Lenkus iš kolūkių kažkas suvarydavo su sovietinėmis vėliavomis“, - rašoma straipsnyje.

Seime įsteigta nauja parlamentinė grupė „Už tradicinę šeimą“. Apie jos įsteigimą ketvirtadienį pranešė Seimo plenariniame posėdžiui pirmininkavusi Seimo vicepirmininkė Virginija Baltraitienė. Parlamentinė grupė „Už tradicinę šeimą“ sudaro 90 Seimo narių. Inicijatyva įsteigti tokią parlamentinę grupę gimė po to, kai Seimo narė Marija Aušrinė Pavilionienė Seimo posėdžių sekretoriatoje įregistravo Partnerystės (bendro gyvenimo neįregistravus santuokos) įstatymo projektą ir jį lydinčias Civilinio kodekso pataisas. Šis įstatymas būtų taikomas ne tik skirtingų, bet ir tos pačios lyties asmenų šeimoms.

Lietuvos Kultūros ministras nemato jokių priedaidų šiuo metu skelbti konkursą Lietuvos laisvės kovotojų atminimui Lukiškių aikštėje įamžinti. Mat vien naujas aikštės grindinys kainuotų dešimtis milijonų litų, teigia kultūros ministras Arūnas Gelūnas. Tremtinių ir politinių kalinių organizacijos ne pirmą kartą kelia klausimą, kokių žingsnių imamasi rengiantis įamžinti Laisvės kovotojų atminimą Lukiškių aikštėje. Nors dar 2010 metų pradžioje Vyriausybė patvirtino komisiją Vilniaus Lukiškių aikštės sutvarkymui koordinuoti, iki šiol neįvyko konkursas aikštės paminklinei daliai sukurti. Anksčiau šiuo klausimu pasisakęs Vyriausybės vadovas Andrius Kubilius siūlė neskubant ir nebiurokратиškai pažvelgti į jautrius meninius sprendimus.

LRT, ELTA, LR URM, LRV

PO RINKIMŲ LENKIOJE

Lietuvos premjeras Andrius Kubilius tikisi, kad jo kolegai Lenkijoje Donald Tusk vėl sudarius Vyriausybę pavyks sėkmingai plėtoti dvišalius santykius. Interviu Lietuvos radijui A. Kubilius teigė su sėkme rinkimuose norįs pasveikinti Piliečių platformos vadą D. Tusk, kurį pavadino savo bičiuliu.

„Tikiu, kad D. Tuskui sudarius Vyriausybę, turėsime galimybių daugelį labai svarbių klausimų dvišaliuose santykiuose, strateginių klausimų, energetinių, infrastruktūros projektų toliau labai sparčiai plėtoti ir vystyti“, - kalbėjo A. Kubilius. „Lenkijai Lietuvos kaimynystė ir tuo labiau Lietuvai Lenkijos kaimynystė yra ypatingos svarbos. Tikiu, kad politikams ir paprastiems gyventojams - Lenkijos ir Lietuvos piliečiams - užteks išminties suvokti, kad šią kaimynystę reikia branginti, siekti, kad ji abiem šalims duotų kiek galima daugiau paprastos naudos“, - pridūrė premjeras.

D. Tusk vadovaujama centro dešiniųjų Piliečių platforma spalio 9 d. parlamento rinkimuose įveikė konservatyvią opoziciją, kuriai vadovauja Jaroslaw Kaczynski. Tai reiškia, kad D. Tusk bus pirmasis po komunizmo žlugimo Lenkijos premjeras, dirbsiantis antrą kadenciją iš eilės.

Piliečių platforma rinkimuose surinko 39 proc. balsų, o konservatyvi ir nacionalistinė partija „Teisė ir teisingumas“ (PiS) sulaukė 30 proc. rinkėjų paramos.

NATO SU UKRAINA

NATO, nepaisydama savo kritikos dėl nuosprendžio buvusiai Ukrainos premjerei Julijai Tymošenko, tęs bendradarbiavimą su Kijevu.

Bruselis nusivylęs dėl J. Tymošenko skirtos baudmės, tačiau riboti bendradarbiavimo neketina, pareiškė NATO atstovė. Anot jos, viliasi, kad, remiantis įstatymais, bus rastas sprendimas dėl šio atvejo. LRT

Dvi moterys sprendžia Europos finansines problemas. Christine Lagarde, Tarptautinio Finansų fondo direktorė ir Angela Merkel, Vokietijos kanclerė.

BN

Europos Komisijos pirmininkas Jose Manuel Barroso pasiūlė, kad 17 euro valstybių iš 440 bilijonų fondo nedelsiant skirtų 8 bilijonus eurų Graikijos išgelbėjimui, kuri priartėjo prie bankroto ribos. EPA

LENKIOJE PALAIDOTIEMS LIETUVIAMS – RAUDONOSIOS ARMIJOS TALKININKŲ „TITULAS“

Lenkijos Berznyko kapinėse palaidoti 1920 m. žuvę Lietuvos kariai staiga tapo Raudonosios armijos kolaborantais. Kaip praneša Punkskas.pl, tokį titulą jiems suteikė vietos lenkų valdžia, nutarusi gana dviprasmiškai įamžinti lietuvių atminimą.

Anot Punkskas.pl, Berznyko kapinėse rugsėjo pabaigoje iškilo obeliskas, turėjęs įamžinti 1920 m. Lietuvos-Lenkijos konflikte žuvusių karių atminimą. Tačiau paminkle išraižytame tekste vietos užteko ir lietuviams, ir lenkams, ir Raudonajai armijai.

„Įamžiname amžinojo poilsio vietą Lietuvos karių, kurie 1920 metais kartu su Raudonąja armija įsiveržė į Lenkiją. Klebonas“, - tokį tekstą ant paminklinio akmens pastebėjo vietos lietuviai.

Punkskas.pl rašo, jog Berznyko kapinėse palaidoti Lietuvos savanoriai – 5-ojo pėstininkų pulko kariai, 1920 m. rugsėjo 22-23 d. susikovę su Lenkijos pajėgomis.

Kapinėse vyksta paminklų karas

Lenkijos lietuvių bendruomenės pirmininkė Irena Gasperavičiūtė sakė tokį paminklą galinti vertinti tik vie-

naip – kaip provokaciją prieš lietuvių tautą ir Lenkijos lietuvius. Esą Berznyko kapinėse vienas po kito kyla paminklai, užgožiantys 2005 m. lietuvių pastatytą paminklą Lietuvos savanoriams.

„Tos parapijos klebonas akivaizdžiai nori lietuvius pažeminti. Jie bando „suvesti“, kad lietuviai kartu su Raudonąja armija įžengė į Seinus, į šitą kraštą. Antras dalykas – jau pastatytas paminklas Berznyko kapinėse palaidotiems lietuviams kariam, ir šitą dabartinį paminklą galima vertinti tik kaip tam tikrą provokaciją. Norima paneigti to lietuvių karių paminklo buvimą. (...) Akivaizdus paminklų karas. Sunku pasakyti vienareikšmiškai, ką norima tais lenkiškais paminklais įrodyti“, - kalbėjo I. Gasperavičiūtė.

Pasak jos, lietuviams kariam pastatytą paminklą supa jau keli lenkiški paminklai: jau minėtas raudonarmiečių akmuo, didžiulis obeliskas Nemuno mūšiu ir memorialas Panerių žudynių aukoms. **Pastarąjį, beje, irgi dabina užrašas, jog nacių okupuotame Vilniuje vykusią žudynių vykdytojai buvo lietuviai.**

„Keisti dalykai baisiausiai, - stebėjosi I. Gasperavičiūtė. - Joks žmogus iš Seinų krašto nėra žuvęs Paneriuose, ir nieks iš Seinų krašto lietuvių nėra dalyvavęs vykdant tą egzekuciją. Tas paminklas Panerių aukoms – neapykantai skatinti. Kito neįsivaizduoju vaidmens.“ Pasak jos, diskusijos dėl šio monumento netyla jau seniai, tačiau su vietos valdžia bendros kalbos rasti nepavyksta.

Lenkijos lietuvių bendruomenės vadovė ketinai aiškintis, kodėl Lietuvos savanorius priskyrė raudonarmiečiams.

LIETUVIŲ TAUTINĖS MINTIES LAIKRAŠTIS
THE LITHUANIAN NATIONAL NEWSPAPER

DIRVA

TEL. (216) 531-8150
FAX (216) 531-8428

E-mail: dirva@ix.netcom.com

P.O. BOX 19010 CLEVELAND, OHIO 44119-0010

19807 CHEROKEE AVENUE • CLEVELAND, OHIO • 44119

Leidžia Amerikos Lietuvių Spaudos ir Radijo Draugija „Viltis“, Inc.

Algirdas V. Matulionis, Pirmininkas / President

Vytautas Radžius, Redaktorius / Editor
2713 West 71st St, Chicago, IL 60629-2005

Gediminas Markevičius, maketavimas

DIRVA (UPS 157-580)

Postmaster: Send address changes to DIRVA
19807 Cherokee Ave. Cleveland, OH. 44119-0010

Periodicals postage paid at Cleveland, Ohio and additional mailing offices. Published bi-weekly by American Lithuanian Press & Radio Assn. VILTIS, INC. - Subscription per year - \$55.00, first class - \$78. Single copy - \$1.00. Air mail overseas - \$130.00.

Prenumerata metams - \$55.00, pusei metų - \$40.00, pirma klase - \$78. Oro paštu į užsienį metams - \$130.00. Atskiro numerio kaina - \$1.00. Straipsniai, pasirašyti pavarde, inicialais ar slapyvardžiu ne visada išreiškia redakcijos nuomonę. Nespausdinti straipsniai grąžinami, tik autoriui prašant. Už skelbimų turinį redakcija neatsako. Nepasirašytų rašinių nespausdiname.

LENKIJOS KARAS PRIEŠ LIETUVĄ

Spalio 9 d. minimas Suvalkų sutarties pasirašymas ir jos išniekinimas.

Lietuvos Steigiamasis Seimas 1920 m. gegužės 15 d. patvirtino Nepriklausomybės aktą. Vilnius tapo konstitucine tiesa, sostine, bet Vilnių su Lietuvos valstybės atkūrimu skelbė ir 1905 m. Didysis Vilniaus Seimas.

Po nepriklausomybės paskelbimo Lietuva susidūrė su Maskvos, Varšuvos ir Berlyno vyriausybėmis. Berlynas tais pačiais 1918 m. kovą pripažino Lietuvą valstybe, Lenino Sovietų Rusija propagandiniiais tikslais paskelbė Lenino ir jau Stalino pasirašytą Rusijos tautų teisių deklaraciją, garantuojančią laisvą apsisprendimą kurti savarankiškas valstybes, tačiau Rusija laikė save imperijos paveldėtoja, tad labai tiko komunistinės revoliucijos plėtrai. Lietuvos nepriklausomumas jai buvo kliūtis tai revoliucijai. Buvo pasirinktas kolaborantas V. Kapsukas, kurio „vyriausybė“ 1919 m. norėjo įvesti sovietinę okupaciją užgroboje Lietuvos teritorijoje. Bet Lietuvos savanoriai išvijo šiuos okupantus. 1920 m. liepos 12 d. sutartimi Rusija pripažino Lietuvos valstybę.

Lenkija tuo metu taip pat toleravo tautų apsisprendimo teisę. Bet jos karinės pajėgos Lietuvoje turėjo savo kolaborantų, kurie veikė prieš Lietuvos nepriklausomybę. Nuo Lenkijos, kaip ir nuo Sovietų Rusijos, Lietuva turėjo gintis ginklu. Kai bolševikai 1920 m. rugpjūčio 26 d. iš Vilniaus pasitraukė, Lietuva pasiūlė Lenkijai pradėti derybas, kurios prasidėjo 1920 m. rugsėjo 27 d. Suvalkuose ir pasibaigė pasirašyta sutartimi tik 1920 m. spalio 7 d. Buvo numatyta demarkacijos linija tarp Lietuvos ir Lenkijos kariuomenių ir padaryti kiti susitarimai.

Sutartis surašyta lietuvių ir lenkų kalbomis. Lietuvos vardu pasirašė gen. lttn. M. Kathe, B. Balutis, V. Čarneckis, M. Biržiška ir mjr. A. Šumskis. Lenkijos - plk. M. Mackiewicz ir J. Lukaszewicz. Derybų metu abi delegacijos palaikė ryšius su savo vyriausybėmis - B. Balutis su Užsienio ministro pavaduotoju P. Klimu, o J. Lukaszewicz su J. Pilsudskiu, kuris buvo specialiame traukinyje Balstogės stotyje.

Lietuvai pageidaujant, derybas stebėjo Vakarų atstovai: anglų majoras Pargitter, italų kapitonas Sala ir JAV kapitonas Kelly. (*LE XXIX, psl. 243*).

Sutartis pasirašyta 1920 m. spalio 7 d., 5 val. ryto, tačiau dar tą pačią dieną maršalo J. Pilsudskio įsakymu 3 lenkų divizijos, vadovaujamos gen. Żeligowski, peržengė ką tik nustatytą demarkacijos liniją ir jau spalio 9 d. okupavo Vilnių. Prasidėjo kovos tarp lietuvių ir lenkų. Sąjungininkams spaudžiant 1920 m. lapkričio 29 d. Kauno stotyje pasirašytas karo paliaubų protokolas, nustatyta nauja demarkacijos linija ir neutrali juosta tarp Lietuvos ir Lenkijos. Bet to meto ambasadorių konferencija panaikino tą juostą ir ją padalijo tarp Lietuvos ir Lenkijos. Ir tokia išliko iki 1939 metų rudens, kai Vilnius grįžo Lietuvai, kuri 1938 m. Lenkijos ultimatumu buvo priversta užmegzti formalius ryšius.

Pasirašant sutartį lenkų delegacijos veidus jau „dengė“ veidmainystės skraistės, nes lenkai jau turėjo parengtą jos

NEĮSIGILINĘ Į UŽSIENIO POLITIKOS DĖLIONĘ, GALIME PAKARTOTI SAVO LIŪDŲ ISTORIJĄ

Šiuolaikinės Lietuvos politinis elitas, lyg nepasimokęs iš praeities klaidų, yra gana „ūkininkiškai“ įsitikinęs, kad geopolitinį šalies saugumą geriausiai gali užtikrinti šiuo metu stipriausia karinė-politinė jėga pasaulyje, pažymi kai kurie istorikai, ir vadina tai tam tikru paauglių mentalitetu: jei vaikėzas kieme yra stipriausias, tai prie jo ir reikia glaustis.

„1939-1940 m. Europoje tokia stipriausia jėga buvo nacistinė Vokietija. Ypač latviai ir estai tuomet įsivaizdavo, kad Hitleris juos gali geriau apginti nuo totalitarinės bolševikinės Rusijos negu „ištižę“ Vakarų demokratai. Deja, pagal tokį modelį ir šiandien mes kai kuriuos savo žingsnius tarptautinėje erdvėje modeliuojame - įsivaizduojame vieną neginčijamą autoritetą ir tikimės, kad toks jis išliks ilgą laiką, taip yra brėžiamos tam tikros politinės projekcijos, siunčiamos tam tikros misijos ir panašiai“, - vardija Lietuvos istorijos instituto istorikas dr. Algimantas Kasparavičius, neseniai išleidęs monografiją „Lietuva 1938-1939 m.: neutraliteto iliuzijos“, kurioje nagrinėja Baltijos valstybių tarptautinę padėtį ir jų užsienio politiką Antrojo pasaulinio karo išvakarėse.

Savo studijoje A. Kasparavičius kelia klausimą, kur glūdėjo Baltijos šalių valstybingumo praradimo prieš 71 metus priežastys. Vidurinėsios kartos istoriko monografijoje nagrinėjami įvykiai kruopščiai pagrįsti archyviniais dokumentais - knygos priede pateikiami 39 neskelbti archyviniai dokumentai, daugiausia konfidencialūs Lietuvos diplomatų raštai užsienio reikalų ministru. Taip pat spausdinama 50 archyvinių, iki šiol neskelbtų nuotraukų. Rusijos žinybiniame archyve prie Rusijos užsienio reikalų ministerijos rasti nauji dokumentai mokslininkui leidžia daryti naujas prielaidas, kurios logiškai paaiškina Baltijos valstybių pasirinktą pasyvaus neutraliteto kelią 1938-ųjų vasarą.

Pasak autoriaus, Lietuvos

ir visų trijų Baltijos šalių istoriografijoje vyrauja „nusraminimo teorija“ - atseit, nieko nebuvo galima pakeisti, nepriklausomai nuo to, kokius žingsnius darė tų šalių vyriausybės, kaip elgėsi užsienio reikalų ministerijos, prezidentai, visuomenės ir panašiai. „Kita vertus, man visą laiką kirbėjo mintis, ar Baltijos valstybių, Lietuvos situacija iš tiesų buvo tokia beviltiška ir visiškai niekas nepriklausė nuo pačių Baltijos valstybių vyriausybių ankstesnių metų veiklos, jų elgesio logikos, jų politinės kultūros, jų visuomenių pilietinio tvirtumo? Ar galėjo Baltijos valstybių vyriausybės, prezidentai, visuomenės, politinis elitas ką nors kitaip modeliuoti ir konstruoti to meto tarptautinėje situacijoje, o ne plaukti pasroviui didžiąja politika, kaip jie pasirinko 1938 metų pabaigoje - 1939 metų vasarą?“, - svarstė A. Kasparavičius, Juodojo kaspino ir Baltijos kelio dienos išvakarėse kalbėdamas Lietuvos radijuje.

Leidyklos „Baltos lankos“ išleistoje monografijoje autorius naujai interpretuoja to meto politikų sprendimus, bando atsakyti į klausimą, ar krizės laikotarpiu Baltijos valstybės matė alternatyvą savo vykdomai politikai, ar tik inertiškai plūduriavo vadinamosios didžiosios politikos užtėkėje.

„Šio kelio pradžia, teigia autorius, buvo žymiai anksčiau - 1934-aisiais, kai trys Baltijos valstybės, gudriai palaikomos bolševikinės Rusijos, Ženevoje (Šveicarija) pasirašė santarvės ir bendradarbiavimo, arba kitaip vadinamą Antantės sutartį. **Antantė, iki šiol laikyta Baltijos valstybių politikos laimėjimu, vis dėlto buvo didžiausia Rusijos diplomatijos pergalė.** Pasikeitus geopolitinei situacijai, pasikeičia rusų interesai, ir jie traktuoja, kad trijų Baltijos valstybių sutartėjimas atitolins Lietuvą nuo Lenkijos, sumažins Lietuvoje Vokietijos įtaką, ir tai jau yra didžiulis Maskvos diplomatijos laimėjimas.

Iš tiesų tikriausiai taip ir atsitinka, kadangi Baltijos valstybėms pasirašius Antantės

sutartį, Lietuva pradeda dar atžagariau elgtis su Lenkija, įsivaizduodama, kad turi sąjungininkų Rygoje ir Taline. Kita vertus, Baltijos Antantės sudarymas sustiprina Lietuvos pozicijas santykiuose su tuometine fašistine Vokietija, kuri jau pradeda aiškiai reikšti pretenzijas į Klaipėdos kraštą. Tai buvo lyg ir Baltijos valstybių laimėjimas taktine prasme, bet žiūrint strategiškai, į globalesnius valstybių tikslus, tai buvo ženklus pralaimėjimas, nes vėliau sekė trijų Baltijos valstybių deklaruota neutraliteto politika“, - kalba A. Kasparavičius.

Savo studijoje autorius teigia, kad tokį trijų Baltijos valstybių apsisprendimą iš dalies nulėmė šių autoritarinių valstybių politikų trumparegiškumas ir netgi asmeninės jų ambicijos. Pavyzdžiui, nemažai Lietuvos diplomatų su užsienio reikalų ministru Stasiu Lozoraičiu buvo prieš tokią pasyvią poziciją, tačiau lietuviai nenorėjo laukti Antantės susitarimo, o gal tiesiog pritrūko valios. „Ir užsienio reikalų ministru S. Lozoraičiui, ir prezidentui Antanui Smetonai iškilo labai paprasta dilema: ar vykdyti savarankišką nepriklausomą užsienio politiką, t.y. neskubėti pasukti neutraliteto link ir tokiu būdu sugadinti santykius su savo šiauriniiais kaimynais estais ir latviais, ar vis dėlto priimti kaimynių siūlomą politiką ir pripažinti, kad kaimynai mato toliau. Turbūt galutinio atsakymo negali būti - čia turėtume kalbėti ne tik apie politinius dalykus, bet ir apie psichologinius, apie kultūrą, apie asmenybes, analizuoti prezidento A. Smetonos ir jo paskirto jauno, gana ambicingo ir pragmatiško užsienio reikalų ministro S. Lozoraičio asmenybes“, - sako A. Kasparavičius.

Istorikas įsitikinęs, kad tuo metu Lietuvos politinis ir diplomatinis elitas buvo pajėgus priimti ir racionalesnius sprendimus, nors tuo metu Lietuva buvo ne demokratinė, o autoritarinė valstybė, kurioje pagrindinius sprendimus priiminėjo prezidentas ir jo skirtas užsienio reikalų ministras.

„S. Lozoraitis 1938 m. vasarą vylėsi, kad visos trys Baltijos valstybės, pasukusios neutraliteto keliu, tą neutralitetą sąžiningai gins visomis įmanomomis priemonėmis - ir politinėmis, ir diplomatinėmis, ir karinėmis. Bet vėliau paaiškėjo, kad tai buvo tik retorika be jokio konkretaus

(Nukelta į 10 psl.)

sulaužymo planą ir Rytų Lietuvos su mūsų sostine Vilniumi užgrobimą. Įsiveržę į Lietuvą lenkų kariai pasiekė net Kėdainius. Bet tada visa lietuvių tauta pakilo ginti savo valstybę, net ir gimnazijų mokiniai savanoriais išėjo į frontą. Seimas nutraukė darbą ir jo nariai išėjo ginti Lietuvos.

Gaila, kad ir šiandien kai kurie save pasivadinę istorikais, tebevartoja savo tautą žeminančias sąvokas. Ir šiandien negalime atsistebėti Lietuvos valstybę sukūrusia lietuvių tauta ir jos anuomet nepalaužiama valstybine sąmone.

S. Tūbėnas

BUVO KURIAMAS FALSIFIKATAS KLAUSIMAI IR ATSAKYMAI KOVA DĖL TEISYBĖS

Po penkerių metų: Vytauto Pociūno byla vis vilkinama, netiriama. Baltarusijos KGB saugumui Lietuva išdavė tarptautinį autoritetą pelniusį Baltarusijos laisvės kovotoją Alesių Beliackį. Duomenų apie A. Beliackį gavimas yra KGB paruoštas ir įvykdytos operacijos rezultatas, kurią įvykdyti padėjo Teisingumo ministerija, rašo „Lietuvos žinios“ rugsėjo 2-osios laidoje. Abi skandalingas bylas - Vytauto Pociūno ir dabar - Alesio Beliackio lydi valdžios išsisukinėjimas, melas ir aklina tyla. „Todėl, kad jis gali būti susijęs su minų lauku, į kurį bijoma žengti - su Vytauto Pociūno žūtimi... nes taip žūti jis galėjo tik bendradarbiaujant abiejų valstybių specialistams“.

Skaitytojams siūlome radijo žurnalisto ir klausytojų dialogą su Vytautu Landsbergiu.

Radio laidos vedėjas Gintaras Aleknonis: „Rugpjūčio 23 diena yra lemtinga Lietuvos istorijoje. Juodojo kaspino dieną prisimename ne tik Molotovo-Ribbentropo paktą, bet ir viltingą Baltijos kelią. Man malonu pristatyti mūsų studijos svečią, Atkuriamojo Seimo pirmininką, Europos Parlamento narį, profesorių Vytautą Landsbergį.“

- Šią dieną prieš penkerius metus Breste žuvo pulkininkas Vytautas Pociūnas. (...) V.Pociūno žūtį, atrodo, šiandien gaubia daugiau paslapčių negu slaptąjį Molotovo-Ribbentropo paktą. Profesoriau, kaip jums atrodo, kodėl taip yra?

- V.Pociūno žūtis atskleidė labai daug blogybių ir aplink mus, ir pačioje Lietuvoje. Išklė klausimus, į kuriuos neatsakytą ligi šiol. O klausimai labai rimti. Todėl dėta tiek pastangų, kad ši žūtis nebūtų deramai tiriama, kad ji būtų falsifikuota, apmeluota, apšmeižiant patį pareigūną, kuris už savo valstybę padėjo galvą. Ir tai tęsiasi, nes yra dalykų, kurie, matyt, aktualūs, kai ką bauginantys. Iš esmės vyksta kova prieš teisybę, prieš teisybės paiešką. Retsykiais labai primityvi, brutali, labai negarbinga, ir pačioje Lietuvoje esame to matę. Nenorėčiau čia cituoti visokių posakių, dėl kurių jų autoriams turėtų rausti ausys.

- Jau praėjo penkeri metai. Jūs irgi buvote vienas tų žmonių, kuriais V.Pociūnas labai pasitikėjo. Jis su jumis yra ir kalbėjęs.

- Tai truputį legenda. Tiesiog jo žūtis atkreipė mano dėmesį į visą mastą to, ką jis darė. Ligi tol aš labai gerai ir išsamiai to nežinojau.

- Tai čia legenda, kad jis prieš mirtį su jumis kalbėjosi ir viską papasakojo?

- Legendų atsiranda. Jis papasakojo kitiems žmonėms. Tų žmonių parodymais Lietuvos „tyrėjai“ nesidomėjo. Teko net

sukurti visuomeninę - Sąjūdžio - V.Pociūno žūties komisiją. Aš ten buvau, jai vadovavo Kazimieras Motieka. Ta komisija dar neišformuota. Mes apklausėme nemažai žmonių, tarp jų ir tų, kurie papasakojo svarbių dalykų. Tačiau prokurorams jie nepapasakojo, nes jų niekas neapklausė. Nebuvo noro ištirti ir ieškoti tiesos. Buvo kuriamas falsifikatas.

- Kodėl nėra tokio noro, kaip jums atrodo?

- Matyt, svyla kieno nors padai, ir galbūt smarkiai svyla.

- Ar galima nujausti, kieno padai svyla?

- Nujausti galima. Manau, kad labai daug kas žino ir nujaucia. Tai grupė žmonių, kurie tada Lietuvoje turėjo didelę įtaką be konstitucinių įgaliojimų. Dabar jų įtaka po truputį grįžta. Prieš metus, galų gale, byla buvo perkvalifikuota. Galime palyginti, kaip sunkiai ir skausmingai Lietuvoje perkvalifikuojamos pačios baisiausios žudynių bylos, pavadinant nusikaltimą tikru vardu. Tai liečia ir Sausio 13-osios, ir Medininkų, ir V.Pociūno bylas, kur tik dabar byla tiriama kaip nužudymo byla. O visą laiką buvo kuriamos, žinot, kokios legendos. Jos ėjo iš Baltarusijos KGB, bet Lietuvos pareigūnai aktyviai prisidėjo. Dabar spauda vėl priminė dar vieną šlykščiausią falsifikatą, paleistą rusiškuose portaluose maždaug prieš metus, kaip tik tada, kai buvo perkvalifikuojama byla; ji dabar, vakar ir šiandien, komentuojama „Lietuvos žiniose“ (Rasos Kalinauskaitės žurnalistinis tyrimas „Šmeižtas kaip įkaltis“, LŽ, 2011 08 22, 23 - red.). Labai verta perskaityti. Man įdomu, ar perskaitys prokurorai. Buvo pagerėjęs pats tyrimas. Įvykis buvo galų gale teisingai įvardytas kaip nusikaltimas, kaip nužudymo byla. Galimo nužudymo - čia galima visaip gudrauti.

- Reikia skirti du dalykus: vieną - nužudymo bylą, o kitą - galbūt išskirtumėm šmeižo kampaniją po žūties. Ar nereiktų tuos du dalykus nagrinėti visiškai skirtingai?

- Man visą laiką buvo aišku, kad juos reikia nagrinėti ir skirtingai, ir kartu, nes jie susiję. Tai sakydavome anksčiau, tai akcentavo ir visuomeninė komisija, o dabar prie panašių išvadų prieina ir jas pasako spauda, kad klastojimas įrodo kaltę. Netiesiogiai įrodo kaltę: kieno padai svyla, kas bijo tiesos.

- Ar neatsiduriame beviltiškoje situacijoje: turime netiesioginių įrodymų, bet nežinia kodėl vis nežengiamas tvirtas žingsnis ir nepasakoma tiesa. Ir dabar mes vis stengiamės aptakiai, ne drąsiai pasakyti. Nepasakyti tikrųjų vardų žmonių, kuriuos įtartume. Kodėl visuomenėje tokia nuostata ir kodėl mes vis negalime iš jos išsivaduoti?

Kodėl mirtis užklupo Vytautą Pociūną 2006 metais, nežinome ir šiemet.

- Šiuo atveju mūsų dabartinis pokalbis neturėtų nukrypti į vieno ar kito asmens pavardės ištraukimą, o paskui ginčą, ar tikrai jį galima apkaltinti. Klausimas esmingesnis - Lietuvos valstybės institucijų neveiksmingumas ir ne vien dėl nekompetencijos. Matyt, ir dėl suinteresuotumo.

- Koks tas suinteresuotumas: materialinis, idėjinis, ideologinis? Iš kur ateina tų institucijų suinteresuotumas? Šiaip ar taip, per dvidešimt metų jau turėjom kažką nuveikti.

- Veikiam ne tik mes, ir mes taip pat nesam kažkas vienas. Lietuva labai įvairi, pilna visokių įtakų ir interesų grupių. Yra grupės, susijusios su užsieniu, konkrečiai, su Rusija arba per Baltarusiją su centrais Maskvoje, kurie turi programinę užduotį atkurti įtaką ir valdymą buvusioje teritorijoje. Galima pavadinti „zona“, Vakaruose taip vadina. Mes juk buvome skelbiami esą dalis tos zonos arba erdvės, iš kurios jokiū būdu negalima priimti į Europos Sąjungą, o ypač į NATO, nes tai buvo „Rusijos zona“, ir Rusijai be galo skaudu, jeigu kas nors iš tos zonos atsiders už jos ribų. Tai tęsiasi visą laiką. To negali sulaikyti. Aišku, dabar programa sudėtingesnė ir vis rafinuotesnė. Bet mes jau plečiame temą. V.Pociūnas buvo

žmogus, kuris kietai priešinosi Lietuvos užvaldymui per energetiką, galų gale, per žiniasklaidą. Veiksmai tęsiasi ligi šiol, o jis buvo didelė kliūtis, todėl buvo pašalintas. Pašalintas nuo darbo, ir čia visai aišku, kas jį pašalino. Niekas nepaklausė ir negavo atsakymo, kodėl jį pašalino. Ką girdėjome, buvo niekai - plepalai ir melas. Esą jis pats norėjo važiuoti į Gardiną.

Svajūnas iš Raseinių: - Norėčiau gerbiama Profesoriaus paklausti apie tai, kad žūtis buvo todėl, jog V.Pociūnas „atkapstė“, liaudiškai sakant, pinigų srautus, kurie buvo skirti Baltarusijos išsivadavimui? Kaip dabar su Alesiumi Beliackiu, panašiai buvo ir tuo metu, -

varžyti jo veiklą.

G.Aleknonis: - Kaip jums atrodo, praėjus tiek metų, ar jau pasikeitusi Valstybės saugumo departamento (VSD) kultūra?

- Negalėčiau pasakyti. Buvo vilčių, kad pasikeis, bet ligi šiol neatrodo, kad pats departamentas tirtų savo pareigūno žūtį.

Kazimieras iš Vilniaus: - Žiūriu ir klausausi laidos ir mūsų gerbiama Landsbergio kalbos. Mano nuomonė tokia: didelis procentas prokuratūros darbuotojų, kurie tiria tokias bylas, yra tikrai bolševikinio mąstymo. Jiems tai naudinga, jie sukasi kaip chameleonai, nori būti geri ir vieniems, ir kitiems. Skleidžia tokias paskalas, kad kartais koktu klausyti. Matyt, kažkam tai naudinga, nes didelis procentas dirba tikrai iš tos sferos žmonių. Kol jie dirbs, tai eis ir tolyn, ir Lietuva bus derginama, ir bus gerinama Rytams.

- Čia paliestas ir anas dalykas, būtent veiksmai šmeižiant žuvusį pareigūną. Tie žmonės toliau dirba ir prokuratūroje, ir VSD. Kai kurie, žinoma, pašalinti, bet, matom, grįžta kitais kanalais.

- Tai kokias išeitis?

- Išeitis - priminti, kalbėti atvirai, dėti ant stalo faktus, kurie yra jų pačių pasisakymai, gal kada nors išsprūdę, gal išsидуodant pasakyti dalykai, kurie parodo ir kaltę, ir negarbingumą. Bet ir kaltę - juk ne šiaip sau buvo šmeižiama ir meluojama, net ligi šiol. Ne šiaip sau visai neseniai buvo pasityčiota iš V.Pociūno, esą jam kažkas vaidenėsi būtent dėl pinigų Baltarusijoje. Ir nieko. Bet galėtų būti tiesiog sąrašas su citatomis, kas kada ką pasakė, ir viešas klausimas visuomenės akivaizdoje: paaiškink, kodėl taip sakei. Juk yra kitaip. Tuo labiau, kai tie žmonės dar dirba, pavyzdžiui, prokuratūroje ir yra įsivėlę į kitas įtartinas bylas - bendradarbiavimo su Rusijos tarnybomis galbūt pažeidžiant įstatymus. Reikalas vis išslysta neturint paprasto, aiškaus klausimo: štai iš tamtos poelgių, vertinimų ir viešai pasakytų dalykų darome išvadą, kad esi nesąžiningas. Esi prisiekęs Lietuvos Respublikai, bet elgiesi ne taip. Neturėtum čia dirbti. Jis sakytų: aš dirbsiu, profsajunga mane apgins. Bet yra tokia profsajunga, kuri prieš 20 metų sprendė dalykus kitaip. Tai buvo viešoji nuomonė, buvo Sąjūdis ir buvo reikalavimas būti garbingam arba pasitraukti. Reiktų, kad Lietuvoje vėl būtų kas nors panašaus. Kad tai nebūtų iškreiptai vaizduojama kaip spaudimas kokiam

(Nukelta į 5 psl.)

(Atkelta iš 4 psl.)

BUVO KURIAMAS...

teisėsaugos darbuotojui.

Juozas iš Šakių: - Jau praėjo 21 metai po Nepriklausomybės. Ar nereikėtų daiktų įvardyti tikrais vardais? Nes dažniausiai taip būna, kad žmogus skambina, o jam neleidžiama pasisakyti. Dažniausiai taip matomi žurnalistai. Ar žurnalistai neparsidavę, nes dauguma tik kažkokią nuomonę teigia ir gina kažkieno interesą?

- Jūs darote apibendrinimą išvadą. Ar kaltinate žurnalistą, su kuriuo dabar kalbamės? Pas mus būna visko. Deja, pas mus yra jovalas.

G.Aleknonis: - Yra demokratija, turime leisti turėti ir kitokią nuomonę. Ne taip, kad būtų visur geležinė ranka. Reikia surasti pusiausvyrą tarp to, kad leistume visiems, ir drauge užkirstume kelią tiems, kurie galbūt eina išdavystės ribos link ar net peržengia ribą.

- Aš manau, kad nėra taip sunku atskirti, kur nuomonė ir žmogui rimtai iškilęs klausimas, o kur šmeižimas, ir šmeižimas pagal iš anksto duotą popierėlį; tai rinkimų kampanijų metu kartodavosi bet kurioje Lietuvos vietoje, visą laiką tas pat. Sakysim, kad Stasys Lozoraitis yra žydas, kad jis išvogė Lietuvos pinigus, ir ką tik norite. Visur jis sutikdavo tuos pačius klausimus. Tokia metodika tęsiasi, kontora dirba. Ji neišnyko, o gal net sustiprėjo, atsišviežino. Kas gali padėti atskirti?.. Sveikas protas ir patirtis bei nuojauta. Sakysim, kartoja kokie nors „Delfi“ komentatoriai, kurie puola naują mintį ir dardo, šmeižia, kad tik nustelbtų. Manau, kad tai organizuotos grupės. O kam reikia, paskui iš ten cituoja kur nors užsienyje: štai, kaip Lietuvoje sakoma, rašoma. Nors galbūt turi sugebėti jausti ir atsirinkti, ir nedėti visko į vienos vertės mišrainę.

- Gavome Svaigiu pasirašiusiojo elektroninį laišką, kuris klausia labai konkrečių klausimų: „Kęstutis Masiulis buvo žmogus, su kuriuo V.Pociūnas bendravo ir kurio surašytą medžiagą perdavė profesoriui. Kur dingo V.Pociūno surašytas raštas? Ar čia tiesa, ar legenda?“

- Pirmiausia, tai ne V.Pociūno raštas, o K.Masiulio. Jis man kai ką papasakojo, ir aš paprašiau, kad jis surašytų, ir kad tai išliktų bet kuriuo atveju. Jis surašė, ir aš vieną kopiją atidaviau prezidentui Valdui Adamkui, kuris tada buvo labai griežtai nusiteikęs, kad V.Pociūno žmogžudystė turi būti ištirta. Griežtai, iki galo,

be nuolaidų. Paskui kažkas pasikeitė. Čia ne mano reikalas tirti, aš net ne žurnalistas. Bet K.Masiulis tą savo papasakojimą arba rašytinį parodymą po mėnesio kito paskelbė spaudoje, „Lietuvos žiniose“.

- **Kitas (Svaigio) klausimas:** ar tiesa, kad po to smarkiai suprastėjo jūsų ir K.Masiulio santykiai?

- Nieko panašaus.

- **Ar dabartinis VSD direktorius yra kitoks negu buvę ankstesni?**

- Jis kitoks, bet aplink jį - ne visi kitokie. Kai kurie tiesiog tie patys.

- **Kitas klausimas - kokie jūsų santykiai su Albinu Januška?**

- Galiu sakyti - jokių. Mes nebendraujam. Kartais paskaitau spaudoje. Bet jis labai retai iškyla į paviršių. Galbūt reikiama momentais.

- **Ką Tėvynės sąjunga nuveikė per tuos metus, kad atsikratytų savų vidinių „dujininkų“?**

- Nežinau, kas turima galvoje „savų“. Ar tai Lietuvos dujininkai, kurie Lietuvoje iš tikrųjų yra didelė valdžia? Dabar vyksta kova su „Gazprom'u“ daliai Lietuvos dujininkų esant „Gazprom'o“ pusėje. Ar savų, t. y. dujininkų pačioje Tėvynės sąjungoje? Kaune ta pavarde nuolat minimas vienas žmogus ir šeima, nes tas verslininkas tikrai yra Tėvynės sąjungos narys. Kas nori „varyti“ ant Tėvynės sąjungos, tai visad sako daugiskaita, kaip ir jūs dabar - „dujininkus“.

Ponia Liuda: - Man kyla tokios mintys. Gyvenimas bėga, prabėgo 20 metų, kai atsikratė senosios santvarkos, tačiau kur per vieną dieną, kai vyko tas virsmas, jie visi dingę, jeigu kas trečias ar dešimtas žmogus buvo kagėbistas? Jie juk nesulindo kaip sliekai į žemę. Arba sulindo ir ten apačioje krapštos. Dalis prisipažino, dalis - ne, ir kiek jau laiko praėjo, sako - paviešinti sąrašai. Nėra jokio viešumo. O kas atsakingas už visą tą paviešinimą? Atsakinga organizacija, kuri valdo šalį, - Seimas ir Vyriausybė. Ir tie, kurie kadaise dirbo Tarybų Sąjungos KGB, daug tų žmonių liko ir saugume, ir kitur. Tai kas juos turi kontroliuoti, kaip jie dirba?.. Tas pats Seimas ir Vyriausybė. Vadinasi, Seime liko daug žmonių, kurie prisipažino, tyliai sėdi ir dirba dviem ponams. Kodėl iki šiol neskelbiami sąrašai? Kodėl nepaskelbti visi, kurie dirbo?

- Klausimas labai aiškus, ir jis išsamiai priminė labai daug dalykų. Aš irgi galiu pasakyti, kad esu įsitikinęs, jog tie sąrašai turėjo seniai būti paskelbti, seniai turėjo būti

Vytautas Landsbergis

P. Malūko nuotr.

skirta lėšų ir etatams, ir dokumentų apdorojimui. Tačiau visus tuos metus buvo labai daug trukdymo. Galime prisiminti ir tuos aukštus žmones, kurie sakė, kad archyvus reikia sudeginti, būtent, ko dar nespėjo sudeginti patys kagėbistai bėgdami iš Lietuvos. Kairiųjų valdžiai esant Lietuvoje buvo net priimtas nutarimas archyvus uždaryti 70-iai metų, kad visi, kurių kas nors ten prisvilę ar nešvaru, ramiai gyventų. Dabar tas įstatyminis nutarimas vėl pakeistas. Turėtų būti viešinama, tačiau yra visokių techninių, finansinių, organizacinių trukdžių. Viskas leidžiama į apyvertą. Ir galų gale, jeigu bus viešinama, kad tai vyktų labai lėtai. Taigi matome tebesitęsiančią kovą dėl teisybės. Ji vyksta visą laiką. Kai kalbate apie „sulindusius sliekus“, žinoma, kad taip yra. Labai daug nesuinteresuotų arba suinteresuotų priešingai.

- **Norėčiau tik priminti, kad šiais metais internete atidarytas puslapis KGBveikla.lt, kuriame yra, žinoma, ne tiek dokumentų, kiek norėtume, galbūt jiems irgi trūksta lėšų, tačiau bent iš dalies tie dokumentai skelbiami, ir ten galima rasti tikrai labai daug įdomių dalykų.**

Pono Raimundo laiškas: „Noriu gerb. Profesorių pasveikinti su Baltijos kelio diena. Linkiu Jums stiprybės ir drauge noriu paklausti: ką atsakytumėte žmonėms, kurie po daugiau nei 20 metų viskuo nusivylė?“

- Nusivylimo tema susijusi su pačiu žmogumi, kuris viskuo nusivilia: gal savimi, savo šeima, vaikais, žmona ar vyru. Tai liga, taip negali būti, kad aplink nieko gera nebūtų. Matyt, psichozė. Jeigu tai masinė psichozė, tada jau visuomenės ir tautos nelaimė. Galbūt ji dar turi kitų priežasčių. Štai prieš gerą savaitę per „Laisvės“ radiją kalbėjo prof. Jurij Afanasjev, vienas paskutinių Rusijos demokratų. Jis apibūdino, kas yra įvykę per

20 metų po to, kai pučas tartum pralaimėjo. J.Afanasjevas sako, kad pučas nepralaimėjo - jis pamažu įsigalėjo kitais pavidalais. „Įsigalėjo godulys, individualizmas, agresija ir siekis žūtibūt praturtėti bet kokiais būdais - visa, kas būdinga žmonėms iki moralės būvio, iki suvokimo, kas gera, ir kas bloga. Štai kas įsigalėjo. Todėl visuomenėje išaugo apatija, abejingumas“, galima sakyti, kad ir nusivylimas. Bet tai priklauso ir nuo mūsų. Norėčiau palinkėti žmonėms, kurie linę į nusivylimą, kad suprastų, jog tai didelio ir labai pavojingo proceso reiškiniai. Reiktų pasakyti: „Aš nesutinku, aš nebūsiu toks, manęs nevaldys godulys, noras praturtėti bet kokiais būdais, apgaunant, lipant per galvą, sukant, vagianant iš savo valstybės. Aš to nedarysiu“. Pasipriešinkim. Tačiau pasipriešinimas yra ir kiekvieno reikalas. O pasislėpti už nusivylimo būtų pernelyg lengva ir gal net nusižengimas.

- **Ar viešojoje erdvėje neturėtų labiau skatinti žmonių optimizmo? Galų gale, mūsų žiniasklaida daugiau paraginti? Žinoma, kritika yra kritika, ji reikalinga ir padeda. Tačiau ar nesinorėtų toje mūsų viešojoje erdvėje šiek tiek šiltesnio, draugiško žodžio vienas kitam, o ne vien tik piktumo, tamsumo?**

- Viešojoje erdvėje viešpatuoja politika, pikta sunaikinimo ir įsigalėjimo politika. Tikrai ne paskatinimo, ne solidarumo, ne „Baltijos kelio“ politika. Ką padarysi. Viešojoje erdvėje yra savas verslas, o verslas - tai pinigai. Tai pinigų valdžia. Mes patenkame į sistemą arba visuomenę, kur pinigai - viskas. Arba stengiamasi tai įskiepyti, kad visi taip galvotų arba nusiviltų, esą pinigų valdžiai nepasipriešinsi. Nereikia pasiduoti.

Mindaugas iš Vilniaus: - **Ar jums neatrodo, kad po prezidentės išrinkimo mūsų politika pasikeitė, kad ji eina Rusijos, Baltarusijos**

link? Toks vaizdas, kad dveji treji metai, ir mes tapsime Baltarusija-2. Ką pasakytumėte? (...) Baltarusijoje matau skirtumą; ten žmonėms smegenys išplautos, jie bijo sakyti tiesą. Sako tik, kad švarios gatvės, o viskas pigu ir viskas gerai. O kai realiai pakalbi su žmonėmis, tai žmonės bijo kalbėti, tik sako, kad viskas gerai. O iš šono matai, kad ten nieko gero - kainos didesnės negu pas mus. Tai kas ten geriau?

- Jūs pats pripažįstate, kad skirtumas yra, bet manote, kad Lietuva supanašės. Toks pavojus gali būti, jeigu leisimės, kad mus paverstų viskuo nusivylusiais, bijančiais kalbėti, kalbančiais tik apie svogūnus ir „tapkes“ - kur jų šiandien gauti. Nepasiduokim. Tai neturi nieko ar beveik nieko bendra su permainingomis valstybės vadovybėje. Mano įsitikinimu, dabartinė prezidentė yra nepavaldi pinigų valdžiai ir mėgina tai tendencijai priešintis. Už tai ji labai puolama. O jūsų klausimo pradžia atspindi tą puolimą: jums jau įkalbėta, kad Lietuva pakeitė savo politiką ir panašėja į kažką. Lietuva panašėja jau labai seniai į kažką, kam labai daug skiriama pinigų, taip pat iš užsienio ir per vidines agentūras, kad tas procesas vyktų. Ne Grybauskaitė atėjo ir paskatino šį procesą.

- **Čia ne tik Lietuvos, bet ir apskritai Europos ir pasaulio problema. Kai kalbama apie santykius su Baltarusija, visada pabrėžiama, kad Lukašenka - diktatorius ir panašiai. O Rusija?.. Ten viskas tvarkoj, su ja galima draugauti, bendrauti? Nors jeigu palyginsime, kurio vadovo rankos kruvinesnės, skirtumas galbūt nebūtų didelis. Bet santykiuose tarp valstybių skirtumas labai pabrėžiamas.**

- Čia labai aiškiai matomas paradoksas. Iš tikrųjų taip yra. Net pačiai Kremliaus valdžiai labai patogu savo viduje rodyti, kad kažkokiam kampe dar sėdi komunistai. Atseit mes jau demokratai, o kažkur šalia Rusijos sėdi Lukašenka, kuris blogesnis už mus, tai mes tada geri. Tai žaidimas naiviems žmonėms. Deja, daug kas pasaulyje tą žaidimą priima. Galbūt taip patogia. Nemanau, kad daug iš tikrųjų galvoja, jog Rusijoje klesti demokratija, ir ji eina pirmyn. Iš tikrųjų ji eina atgal, ir politikai tą dabar mato ir pasako. Tačiau stengiasi nesakyti garsiai, nes anie dėl to pyksta, gali „sugesti santykiai“. O tie santykiai kur nors reikalingi. Tik A.Lukašenka duoda mažai naudos, iš jo nieko negausi. Tiesa, jam

(Nukelta į 6 psl.)

ČIKAGOS KARDINOLAS DALYVAVO LIETUVIŲ PARAPIJOS 100 METŲ IŠKILMĖSE

Edvardas Šulaitis

Spalio 1 d. Šv. Antano parapijos bažnyčioje ir tos parapijos buvusios pradžios mokyklos salėje buvo iškilmingai paminėtas lietuvių įsteigtos parapijos, kuri pavadinta Šv. Antano vardu, šimtmetis.

Šiose iškilmėse dalyvavo Čikagos arkivyskupijos valdytojas kardinolas Francis George.

Jeigu kuriant šią parapiją, ją steigiant dalyvavo tik vien senosios kartos lietuviai emi-

grantai (jie į Cicero atvyko praėjusio šimtmečio pradžioje ieškodami geresnio gyvenimo Dėdės Samo žemėje), tai dabar šios parapijos narių daugumą sudaro atėjūnai iš Meksikos, irgi turintys tą patį tikslą. Todėl jau maždaug dvidešimt metų šioje parapijoje šeiminkauja lotynų kilmės žmonės, o dabar net ir parapijos klebonu yra Meksikoje gimęs dvasiškis kun. Sergio Solis.

Tačiau čia sekmadieniais ir kitomis progomis vis dar laikomos šv. Mišios lietuviškai (tai atlieka Cicero lietuvių dvasios vadovas kun. dr. Kęstutis Trimakas), kas šiai lietuvių įsteigta parapijai duoda lietuviškumo atspalvio.

Pati parapija dabar pasidariusi trikalbė: šalia lietuvių ir meksikiečių, vienos pamaldos yra laikomos anglų kalba – tai parapijos steigėjų atžaloms, kurie jau lietuviškai nekalba.

Sukaktuvinės pamaldos - trikalbės

Tad 100 metų minėjimui skirtos šv. Mišios irgi buvo trimis kalbomis. Čia dalį maldų lietuviškai ir angliškai skaitė Vida Kuprytė, o nuolatinis parapijos lietuvių choras (vadovė – Vilma Meilutytė) nemažai giesmių giedojo lietuviškai (kitos giesmės ispanų

kalbantiems, buvo sugiedotos ispaniškai). Šv. Mišios buvo pradėtos tradicine giesme „Pulkim ant kelių“. Buvo sugiedota ir „Ant baltos altoriaus drobės“ bei Komunijos giesmė „Jėzau, pas mane ateiki“.

Šv. Mišias atnašavo kardinolas F. George, kuris pasakė ilgoką pamokslą, pabrėždamas, kad šios šimtmetės parapijos įkūrėjai ir bažnyčios statytojai buvo lietuviai.

Aukas prie altoriaus nešė lietuviai – Roma Bikulčienė su savo vaikais Julija ir Aurimu. Taip pat šiame būryje matėsi ir Deimantė Kavaliauskaitė, Kazimieras ir Indrė Bielskiai.

Šiaip, nepaisant įvairialybių rengėjų, bažnyčioje viskas vyko sklandžiai. Gal tik ispaniškai giedojęs choras mikrofonus buvo nustatęs per garsiai ir todėl buvo šiek tiek pažeista pamaldų rimtis.

Gaila, kad šv. Mišiose dalyvavo nedaug kviestų lietuvių kunigų. Buvo smagu matyti prie altoriaus iš Toronto atvykusį išeivijos sielovados vadovą prel. Edmundą Putrimą, kuris tuoj po pamaldų turėjo vykti į oro uostą, kelionei į namus.

Vaišės parapijos salėje

Po šv. Mišių dauguma jų dalyvių (buvo gal apie 500)

suguzėjo į parapijos buvusios mokyklos salę vaišėms ir pasišmonėjimui. Iš apie 400 čia dalyvavusiųjų apie šimtinė buvo lietuviai. Nors buvo skelbta ir kviečiami tautiečiai iš kitų vietovių, gaila, kad tokių čia labai mažai atvažiavo.

Prieš vaišes invokaciją perskaitė kardinolas F. George, kuris vėliau nuėjo prie lietuvių stalo ir ilgesnį laiką vaišinosi ir kalbėjosi su mūsų tautiečiais.

Prie vaišių paruošimo dirbo ir būrelis lietuvių, šalia dauguma – moterys, kurių įnašas į šios šventės renginį yra nemažas. Tarp jų rengimo komitete, šalia būrelio meksikiečių, dirbo Birutė Zalatorienė, Aldona Zailskaitė ir Mėta Gabalienė. Prie įvairių darbų talkino ir daugiau lietuvių.

Gana įdomi buvo Jono Kuprio paruošta paroda apie Šv. Antano parapiją. Įdomūs buvo padidinti senieji parapijos vaizdai, kurie buvo rasti mokyklos pastato palėpėje prieš šį minėjimą. Tai iš tiesų buvo reta istorinė medžiaga, verta išsaugojimo.

Čia dar reikia paminėti, kad pirmosios šv. Mišios dabartinėje parapijos salėje (ten kur buvo sukaktuvinės vaišės) buvo atlaikytos lietuviškai 1911 m. gruodžio 25 d.

Čikagos arkivyskupijos valdytojas kardinolas Francis George atvyksta į Šv. Antano parapijos 100 metų minėjimo pamaldomis.

E.Šulaičio nuotr.

(Atkelta iš 5 psl.)

BUVO KURIAMAS...

buvo siūlyta, jam dukart buvo ištiesta ranka, pati Europos Komisija pasiūlė didžiulę pagalbą Baltarusijai programą. Tada niekas nekaltino, kad pataikaujama diktatoriui, mat buvo pasiūlyta didžiulė pagalba Baltarusijai programa, jeigu joje prasidės demokratizacijos permainingos. Pagunda diktatoriui. Nežinia, kas jam darė įtaką, kaip jis sprendė, bet pasiūlymo praktiškai nepriėmė. O prieš pastaruosius prezidento rinkimus vėl buvo labai aiškus amerikiečių pasiūlymas duoti labai daug ir paremti Baltarusiją, jeigu ji laikysis labiau europietiškos krypties ir atiduos arba sunaikins savo branduolinį arsenalą. Jis turėtų rūpėti visiems, bet Amerikai labai rūpi, kad nepasklistų ir neatitektų kokiams kadafiams ar panašiai. Su kuriais, beje, A.Lukašenka draugavo ir gal dabar draugauja. A.Lukašenka žaidė tuo JAV interesu, tačiau tai turėjo labai nepatikti Kremliui. Atėjo savotiškai režisuoti rinkimai, ir kas surežisuota po to, kad visi nuo Lukašenkos atsoktų? Tai labai stambūs žaidimai. A.Lukašenka pasmerktas, o jo paties opozicijoje netrūks ta žmonių, kurie važinėja į Maskvą, ieško ten paramos, ir Putinas tartum būtų gerai.

Ponios Rūtos laiškas: „Labai teisingi žodžiai apie nusivylimą: nusivyliau, rūkau kontrabandines cigaretes ir švilpiu arenos atidaryme, nes mano lūkesčiai nesipildo. Tikra pralaimėtojo poza. Tik apsikuopę viduje ir sau pakėlę vertybių kartelę galime pradėti reikalauti to iš kitų. Linkiu jums stiprybės.“

- Gerai, kad ponija Rūta dar galvoja apie pasipriešinimą, nenusiteikusi leisti į dugną, rūkydama kontrabandines cigaretes ir tuo būdu remdama priešą.

- Grįžkime prie mūsų pokalbio pradžios - Baltijos kelio. Tai buvo viena didžiausių ir įspūdingiausių akcijų tuometėje mūsų kovoje. Kai dabar kalbama apie paramą Baltarusijai, apie milijonus, kuriuos reikia skirti demokratijai, galvoju: o kiek kainavo Baltijos kelias? Atsiprašau už tokį klausimą. Jis jums kelia juoką?

- Čia gana rimtas klausimas. Baltijos kelio variklis buvo ne pinigai. Visai kas kita. O pinigai, kiek jų reikėjo, atėidavo kažkaip savaime: aukojo paprasti žmonės, metė į mūsų skėčius Katedros aikštėje lietui lyjant, kas rublį, kas penkis, o kas - net dešimt. Aukojo verslininkai arba dar ne visai verslininkai, valstybinių įmonių vadovai rasdavo būdų, kaip numesti nemažą

sumą. Kad Sąjūdis veiktų, nes jis veikė labai teigiamai ir darė daug naudingų dalykų. Rėmė teigiamas iniciatyvas, sakytume, nevyriausybės organizacijas, kurias dabar gal turėtų remti valstybė, bet ji gyvena sunkiai. Tada žmonės suprato, kad per Sąjūdį galima remti gerus dalykus. Tai buvo antrinis poveikis. Sąjūdis įrodė, kad dirba ne dėl pinigų. Ir ne todėl, kad ateis iš Amerikos ar iš kur koks nors „tranšas“, portfeliuku kas atveš, jeigu nepagaus ant sienos. Galbūt tie dalykai reikalingi specifinėmis sąlygomis, pavyzdžiui, nūnai Baltarusijai. Bet dabar mes lyginame su Baltijos keliu, tai ten resursai buvo dvasiniai - valios, proto. Sąjūdis ir abu Frontai - latvių ir estų - buvo protingų ir veiklių žmonių organizacijos; jie negailėjo savo laiko ir energijos, pamedavo ir karjeras, apleisdavo šeimas, ėjo, dirbo, posėdžiavo naktimis, važinėjo po kraštą, organizavo, plėtė struktūras, kad kai reiks, kaip Baltijos kely, pakiltų milijonas. Taip nepakelsi vienas išėjęs, net jei tau duos televiziją. Turi būti sukurta paramos ir vienminčių struktūros. Visa tai buvo daroma ne už pinigus. Suprantama, atėidavo ir pinigine parama. Ji irgi buvo nelegali. Buvo vadinamasis Juliaus Juzeliūno fondas ne fondas, o paprasčiausia sąskaita. Visi žinojo,

kad ji - Sąjūdžio, siuntė į ją pinigus, ir niekas J.Juzeliūno netraukė į teismą, kad jis turi nelegalių pajamų. Tada viskas vyko kažkaip garbingiau, net ir iš valdžios pusės. Dar nebuvo įsigalėję triuškintojai, kurie po „Juodojo plenumo“ reikalavo Sąjūdį sunaikinti. Bet jau buvo šiek tiek per vėlu jį sunaikinti.

- Po Baltijos kelio buvo labai griežtas pasisakymas prieš.

- Taip, tai atėjo iš Maskvos, neva CK. Bet CK posėdžio nebuvo, tą mes labai greitai išsiaiškinom. Tai buvo grupelės reacionierių, susibūrusių aplink Michail Gorbačiov, ultimatyvus gąsdinimas, perspėjimas. Sąjūdis iš karto atsakė, ko tai verta ir kas už to slepiasi, - faktiškai tie patys pučistai, kurie paskui net ėmėsi jėgos, bandydami pasukti Sovietų Sąjungą atgal nuo šios tokios pažangos ir demokratizacijos. Atgal į stalinizmą ar brežnevizmą. Jiems jau irgi buvo per vėlu. Bet jie visą laiką veikė, jie nebuvo labai giliai sulindę. Jie dar buvo viršų, tik apačia jų nepalaikė.

- Jūs vadovavote visam Lietuvos išsivadavimo sąjūdžiui. Ar nebuvo kada nors kilusi dvejonė, kad galbūt nepasiseks, galbūt visa tai žlugs?

- Nebuvo tokio formulavimo, kad galbūt mums nepasiseks taip, kaip planuo-

jame, pasiekti tikslų per mums skirtą laiką. Mes buvome labai aiškiai užsibrėžę uždavinį, kai Sąjūdis jau veikė, galima sakyti, legaliai, ir jau buvome triuškinamai laimėję rinkimus į SSRS liaudies deputatų suvažiavimą (36 prieš 6 su Algirdo Brazausko kompartija), jautėm jėgą ir žmonių palaikymą, tad reikalavom ir siekėm, kad jau tą rudenį įvyktų rinkimai į Aukščiausiąją Tarybą, kad neprarastume laiko. Šito taikiu būdu mums nepavyko pasiekti - pasipriešino dar esanti komunistinė nomenklatūra, kuri nenaudojo tankų, bet galėjo nesutikti paskelbti rinkimų anksčiau, negu pagal kažkokią „LTSR“ Konstituciją turėjo būti vasario mėnesį. Mes, galima sakyti, nusileidom, langų nedaužėm. Gerai, eisim vasario mėnesį, svarbu laimėti. Taigi matėm ir kliūtis, ir kad gali nepavykti, galų gale ir Maskvoj gali kas nors įvykti, kada nebesitaikstys ir įsakys Lietuvos komunistų partijai mus tvarkyti, kaip Lenkijoje buvo įsakyta Jeruzelskio komandai: arba pats darai perversmą, arba ateiname mes su kariuomene. Taip galėjo būti ir Lietuvoje. Bet žinojome, kad turime padaryti tiek, kiek suspėsime.

- Reikia džiaugtis, kad suspėjote.

Lietuvos radijo laida „Ant svarstyklių“, 2011 08 23.

LIETUVOS DUKTERŲ „RUDENS PIETŪS“

Šios organizacijos vicepirmininkė Gražina Kazėnienė ir valdybos narė Aldona Rukuižienė visą mėnesį priiminėjo užsakymus pietums. Sekmadieniais jos Pal. J. Matulaičio misijos vestibulyje registravo norinčius dalyvauti šiuose pietuose. Rengėjams svarbu žinoti tikslų žmonių skaičių, tai palengvina ir maisto užsakymą, ir salės paruošimą. Ačiū šioms aktyvioms valdybos narėms už puikų darbą.

Valdybos narės jau nuo ankstyvo ryto tvarkė salę, rudeniškai puošė stalus. Valdybos išdininkės Mildos Jakštienės rudeninės puokštės priminė visiems, kad auksinis ruduo jau „įžengė“ pro duris. Po šv. Mišių visi rinkosi į salę ir popietę pradėjo programos vedėja numatytu laiku.

Dažnai girdime ir matome, kiek daug pasaulyje yra nelaimingų ir nuskriaustų žmonių. Daugelis jų ilgisi šviesos, trokšta ramybės, dėmesio, atjautos. Jie tikrai to nori, nes jų siela, kai dar buvo gyvenimo audrų nepalaužta, žydėjo gyvenimo džiaugsmu. Ar mums nekyla noras pasidalinti su tais nelaimingaisiais savo vidinio pasaulio brangenybėmis? Apie tai galvojant mums neramu - kodėl tiek daug pasaulyje vargo, tiek daug kitiems skirtų nuoskaudų? Iš kitos pusės, kodėl mes tokie silpni ir tiek mažai padedame tiems gyvenimo audrų nuskriaustiesiems žmonėms. Ar nesublizga mūsų akyse ašaros, ar nesuspaudžia širdį, išgirdus apie artimų ar svetimų žmonių nelaimes? Mes norėtume būti motinomis milijonams nelaimingų kūdikių, būti seserimis, dukterimis, bet mūsų tiek mažai ir mūsų rankos negali apglėbti daugelio. Tad, gal taip skambėtų LDD taurūs siekiai: *Jeį sutiksi sielą nelaimingą, Jau atstumtą, pasmerkta / pasaulio, Tu ištieski ranką jai draugingą Ir parodyk kelią jai į saulę...* „Tik padėdami kitiems, ištiesdami ranką vargšams, įžiebsime savo sieloje džiaugsmo kibirkštėlę, kuri mus įkvėps daugiau atsiduoti artimui, atjausti nelaimingus. Tai yra teisingas Dievo nurodytas kelias...“ - tokiu įžanginiu žodžiu, renginių vadovė Nijolė Nausėdienė spalio 2 dieną pradėjo Pasaulio lietuvių centre, Lemont iškilmingus metinius LDD „Rudens pietus“.

Su giliu liūdesiu širdyse buvo prisimintos LDD sesės, pasiaukojusiai dirbusios Draugijoje. Jų atminimas pagerbtas atsistojimu ir tylos minute.

Padėkojusi visiems taip

Manigirdas Motekaitis, Nijolė Nausėdienė, Genovaitė Bigenytė ir LDD pirmininkė Irena Grigaitienė. *A. Bakaičio nuotr.*

gausiai susirinkusiems į šiuos pietus, pasveikinusi mūsų retą ir garbingą viešnią Almą Adamkienę, vedėja žodį suteikė LDD pirmininkei Irenai Grigaitienei, kuri į svečius kreipėsi žodžiais: „Laba diena visiems. Džiugu matyti tiek daug malonių veidų. Šiandieną jūs esate su mumis ir prisidedate prie mūsų kilnaus tikslo - padėti artimui. LDD valdybos narės dirba, pasiaukodamos ir nereikalaujamos jokio atpildo, taip, kaip Kristus mus mokė ir kaip tėvai mums liepė eiti Jo keliu.“

Valdybos narės daug dirbo ir įdėjo daug pastangų ruošiant šį lėšų telkimo renginį, stengėsi, kad jums būtų čia gera, kad per pietus ir po jų jus lydėtų smagi, maloni nuotaika.

Jūsų apsilankymas mums - tarsi šiltas, malonus vėjelis. Atėjimu jūs remiate mūsų draugiją ir užjaučiate vargan patekusį artimą.

Lietuvos Dukterys užjaučia visus: vaikus, paauglius, suaugusius ir brandų amžių pasiekusius brolius ir seseris. Neapsiribojame nei amžiumi, nei geografine vieta. Visiems, į vargą ar į nelaimę patekusiems, ištiesiama mūsų pagalbos ranka. Džiaugiamės, kad galime jiems padėti ir tai darome jums padedant, ar tai atvykstant į mūsų renginius, ar finansiškai paremiant. Noriu baigti Motinos Teresės žodžiais: „Pagelbėkit mažais veiksmais, bet viską darykite su didele meile. Dar kartą visiems ačiū.“

Po pirmininkės žodžio prasidėjo meninė programa, kurią atliko solistė Genovaitė Bigenytė. Atlikimui jos pasirinkti muzikiniai kūriniai labai atitiko popietės svečių nuotaikas. Solistė, akompanuojant muzikui Manigirdui Motekaičiui, sudainavo kompozitoriaus G. Bizet Habanera iš operos „Carmen“. Giliu įsijautimu, puikia vaidyba ir valiūkiškai atliktas kūrinys sukėlė pagyvėjimą salėje. G. Bigenytės balso skambumas, aukštos tonacijos tiesiog dre-

bino sienas. Kita daina - A. Raudonikio „Rankų švelnumas“ - nuskambėjo ilgesingai, paliesdama visų širdis ir vertė susimąstyti. Solistė dar padainavo kompozitoriaus F. Loewe linksmą ariją iš operos „My Faire Lady“ bei visiems gerai žinomą ir pamėgtą kompozitoriaus E. Kapna „Tu mano saulė“.

Pasirinktais kūriniais, gražiu, sodriu balsu ir tų kūrinų interpretacija, solistė G. Bigenytė sugebėjo užburti susirinkusius. Ačiū jai ir muzikui M. Motekaičiui už suteiktą mums visiems tokią puikią programą.

Maldą prieš pietus sukalbėjo Aldona Vaitienė. Ji prašė Dievo laiminti mūsų visų kelius. A. Vaitienės maldos žodžiai nuskambėjo gražiai ir gyvenimiškai.

LDD valdybos narės buvo pasirūpinusios gausiais ir vertingais loterijos laimėjimais - įvairiais krepšeliais su delikatesais, vynu, servizais, krikštolo taurėmis. Darbščioji Birutė Navickienė, kaip visada, nepatingėjo iškepti tradicinį „Napoleoną“. Tortą paaukojo ir „Racine Bakery“. Baniutė Kronienė, visada paremianti bet kokius mūsų valdybos renginius, šį kartą iškepė pyragą. Nuo renginio pradžios valdybos narės siūlė loterijos bilietus. Loterijai vadovavo valdybos narės Milita Lauraitienė ir Gražina Kazėnienė. Gaila, kad ne visi tapo laimėtojai. Bet - loterija yra loterija.

Maistą pietums ruošė „Kunigaikščių užėiga“. Patarnavo gražus, mandagus ir vikriai besisukantis jaunimas. „Kunigaikščių užėigos“ pasiūla buvo didelė, tad dalyviams buvo iš ko pasirinkti ir kuo pasisotinti. LDD dėkinga „Kunigaikščių užėigai“ už puikų maistą, malonų patarnavimą. Džiugu, kad mes vienas kitam ištiesiame draugišką ranką.

LDD pirmininkė I. Grigaitienė ir visa valdyba dėkoja visiems už dalyvavimą pietuose.

Nijolė Nausėdienė

CHICAGO, IL

Balzeko lietuvių kultūros muziejuje rugsėjo 26 d. Yale universiteto istorijos profesorius dr. Timothy Snyder supažindino su savo knyga anglų kalba „Bloodlands. Europe between Hitler and Stalin“. Knygoje aprašomos masinės, žmonių žudynės toje žemėje, kuri yra tarp Berlyno ir Maskvos. Knygoje naciai nužudė 9.5 milijonus, o sovietai 4.5 milijonus gyventojų nuo 1933 iki 1945 metų. Autorius neskaičiavo tų sovietų aukų, kurios buvo išvežtos ir žuvo koncentracijos stovyklose ir gulaguose.

Autorius remiasi JAV Teisingumo departamentu OSI (Office of Special Investigation) tarnautojų Michael MacQueen ir Yitzhak Arad duomenimis. OSI rinko medžiagą apie lietuvius Amerikos imigracijos byloje. Jo šaltinis yra ir Saulius Sužiedėlis, OSI pareigūnas, spausdinęs „Akiračiuose“ savo straipsnį 1991 ir 1992 m.

Knygoje rašoma, kad didžiausia žudynių vieta yra Paneriuose (Ponary). Jis aiškina, kad Panerių žydšaudžiai buvę lietuviai. Ypatingas būrys - „Lithuaman auxiliary“ šaudė žydus, būdami to būrio nariai. Bet kad jie nešiojo Lietuvos kariuomenės uniformas, apie tai nutylima. Be to, visų žudikų pavardės buvo rašomos lietuviškai, todėl Jan Borkowski tapo Jonu Barkausku, taigi „lietuvis“. Jis paaiškina, kaip buvo padarytas lietuviu, nes jį

užverbavo stoti į tą Ypatingą būrį rusas Ivan (Jan) Dolgow, todėl jis buvęs įrašytas lietuviškai kaip Jonas Barkauskas. Jam buvo išduota asmens kortelė taip pat lietuviškai. Tardymo metu Borkowski prisipažino, kad jis šaudė žydus Paneriuose ir nesigaili dalyvavęs žudynėse. Bet jis apgailestavo, kad turėjęs nešioti Lietuvos kariuomenės uniformą.

OSI dokumentai, kuriuose yra duomenys apie Ypatingą būrį, holokausto istorikų nėra naudojami. Gal kai kurie istorikai nenori pripažinti, kad tas būrys buvo tarptautinis būrys, vadovaujamas vokiečių nacių.

PLB Lituanistikos katedra praneša, kad spalio 12 d. Illinois universitete Čikagoje disertaciją „Bendrinės lietuvių kalbos priėmimas asmeniniuose laiškuose: pirminis etapas“, gynė Lituanistikos katedros doktorantė Aurelija Tamošiūnaite. Disertacija parašyta lietuviškai, bet gynimas buvo anglų kalba.

Korp! Giedra seselei Ignei Marijošiūtei spalio 16 d. įteikė korporacijos premiją „Lietuvei moterei, ypatingai pasižymėjusiai krikščioniškų idealų, tarnyboje.“ Muzikinę programą atliko Dariaus Polikaičio vadovaujamas vaikų choras „Vytyrys“.

„Draugo“ pietūs bus spalio 30 d., 1 val. p.p. „Royalty West Banquet“ salėje, Willow Springs miestelyje. Meninę programą atliks Kauno dramos teatro aktorius Egidijus Stancikas.

ČIKAGOS MARATONE LIETUVIAI BĖGIKAI

Šių metų spalio 9 d., sekmadienį, vykusiame kasmetiniame Čikagos maratone dalyvavę lietuviai vėl bėgo kaip vieninga komanda. Tautiečius sportininkus entuziastingai palaikė tautine atributika pasi-puošusių, mojuojančių trispalvėmis, tūkstantmečio vėliava ir nepaliaujamai skanduojančių „Lietuva“ būrys. Viename garsiausių pasaulio maratonų lietuviai dalyvavo kartu su daugiau nei 45 tūkstančiais kitų bėgikų.

Bėgikai susirinko Lietuvos konsulate, kur juos pasitiko konsulato darbuotojai, sveikino vicekonsulas Ramūnas Loda, buvo įteikti akcijos rėmėjo, lietuviškos įmonės „Lina Embroidery“ įsteigti suvenyriniai marškinėliai. Vėliau maratono dalyviai ir juos palaikantys artimieji išėjo starto link.

Prie septynioliktos distancijos mylios žymos veikė lietuviškas vėliavomis bei iš tolo matomais geltonais, žaliais ir raudonais balionais papuoštas palaikančiųjų punktas. Susirinkusius skanėstais vaiši-

no restoranas „Kunigaikščių užėiga“, skambėjo lietuviška muzika, buvo galimybė patiems dekoruoti suvenyrinius Čikagos maratono marškinėlius.

Džiugu, kad visiems komandos nariams bėgimas sekėsi puikiai. Dvi jauniausios akcijos dalyvės Evelina Rickevičiūtė (16m.) ir Deimantė Bagdonavičiūtė (17 m.) įveikė daugiau nei pusę maratono distancijos, o likę 16 suaugusiųjų sėkmingai finišavo nubėgę visus 42 kilometrus ir 195 metrus ir buvo apdovanoti suvenyriniais Čikagos maratono medaliais. Greičiausiai iš lietuviškos komandos narių distanciją nubėgo Vilija Geležiūtė, Daiva Jakštienė bei Indrė Adomaitytė moterų grupėje ir Gediminas Ringys, Rimvydas Bilevičius bei Linas Juodelė vyrų tarpe.

Vakare sportininkus ir palaikymo komandą susirinkti maloniai pakvietė restoranas „Kunigaikščių užėiga“. Susibūrimo metu sportininkus su įspūdingais pasiekimais

(Nukelta į 11 psl.)

Suvalkų derybų dalyviai – kairėje Lenkijos delegacijos nariai, dešinėje – Lietuvos delegatai. Pasirašymo sutartį stebėjo (stalo gale) užsienio valstybių atstovai. Po dviejų dienų lenkai sulaužė pasirašytą sutartį ir ją kariai okupavo Rytų Lietuvos žemes ir sostinę Vilnių 1920 m. spalio 7 d.

Lietuvos centrinio archyvo nuotr.

ATSINAUJINANTI JAV LIETUVIŲ BENDRUOMENĖ REMIA STRATEGINIUS LIETUVOS SIEKIUS

Lietuvos ambasadorius JAV Žygimantas Pavilionis kartu su Lietuvos generaliniu konsulu New York Valdemaru Sarapinu spalio 7-9 d.d. New Jersey valstijos Elisabeth mieste dalyvavo JAV Lietuvių Bendruomenės (JAV LB) XIX-osios Tarybos trečiojoje sesijoje, kurioje vienas iš svarbiausių tikslų buvo apmąstyti strategines JAV LB gaires ir numatyti naują organizacijos strateginio veikimo planą. Ž.Pavilionis pasveikino JAV LB planus atsinaujinti, pritarėdamas sesijos dalyvių nuomonei, kad augantis naujų išievių vaidmuo bendruomenėje, pavojus lietuvių išsaugojimui bei kintantys Lietuvos iššūkiai neišvengiamai skatina ieškoti naujų JAV LB veikos būdų. „Be gausios lietuvių bendruomenės JAV nebūtų ir ypatingų Lietuvos santykių su JAV, todėl mūsų visų interesas yra skatinti įvairių Amerikos lietuvių kartų bendruomeniškumą, telkti juos bendrai veiklai, stiprinti Amerikos lietuvių organizacijas ir dirbti išvien dėl

lietuvių išsaugojimo”, - sakė Ž.Pavilionis.

Kalbant apie užsienio politikos tikslus, **ambasadorius pabrėžė būtinybę JAV bendruomenei susitelkti ties Lietuvos energetinio saugumo problemomis bei siekti, kad 2012 metų Čikagos NATO viršūnių susitikime būtų atspindėti Lietuvos interesai.**

Ambasadoriaus siūlymu JAV LB XIX Tarybos trečioji sesija priėmė nutarimą, kuriuo JAV valdžia prašoma remti **nuolatine NATO oro erdvės apsaugos misija Baltijos šalyse.**

JAV LB atstovai taip pat pritarė Lietuvos siekiams užtikrinti Lietuvos energetinę nepriklausomybę, atkreipdami dėmesį, kad planuojamos jėgainės Baltarusijoje ir Kaliningrade sumenkina Lietuvos energetinį saugumą ir gali sukelti ekologinius pavojus.

JAV LB atstovai pasveikino LR Vyriausybės sprendimą paskirti kultūros atašė JAV ir išreiškė viltį, kad jis prisidės prie

Lietuvos įvaizdžio kūrimo JAV.

JAV LB taip pat išreiškė nuomonę, jog Lietuvos Respublikos pilietybės išlaikymo klausimas turėtų būti sprendžiamas ne referendumu, bet tobulinant Pilietybės įstatymą arba keičiant kitą Konstitucijos straipsnį be referendumo.

Be to, JAV LB atstovai nusprendė kreiptis į JAV Kongresą dėl rugpjūčio 23 d. kaip Juodojo Kaspino dienos minėjimo JAV bei priėmė kreipimąsi į Lietuvos vyriausybę dėl tinkamo finansavimo krašto gynybai užtikrinimo.

JAV Lietuvių Bendruomenė yra didžiausia lietuvių išievių bendruomenė pasaulyje. Savo veikloje ji remiasi 1949 metais Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto paskelbtais Lietuvių Chartos principais, raginančiais kiekvieną lietuvių ugdyti savo tautinę kultūrą, kalbą ir tradicijas ir „...išlaikyti lietuvių tautos gyvybę” perduoti ateities kartoms. <http://usa.mfa.lt/>

APIE PIRMUOSIUS LIETUVIUS TEXAS VALSTIJOJE

Lietuvos ambasada Washington kartu su JAV Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba spalio 12 d. JAV Kongrese pristatė fotografijų parodą „Pirmieji lietuviai Texas”. Parodos pristatyme dalyvavęs JAV Kongreso narys nuo Texas valstijos Ted Poe pažymėjo, kad paroda atskleidžia unikalų, jau antrą šimtmetį besitiesiantį Texas ir Lietuvos ryšį, o Lietuvos ambasados JAV ambasadoriaus pavaduotojas Simonas Šatūnas supažindino renginio dalyvius su naujausiais Lietuvos bendradarbiavimo su JAV Texas valstija pasiekimais, ypač energetikos ir mokslo srityse. Apie šių

dienų Texas valstijos lietuvių bendruomenės veiklą papasakojo Lietuvos garbės konsulas Houston William Altman. Paroda „Pirmieji lietuviai Texas” pristatoma iki šiol mažai žinoma tema, pasakojanti apie tai, kad pirmoji lietuvių emigracija į Ameriką (Texas) kilo būtent iš Mažosios Lietuvos dar 1852 metais. Kaip pristatymo metu pasakojo JAV LB Kultūros tarybos specialų projektų kuratorė Dalė Lukienė, šia tema domėtis ir kalbėti pirmoji pradėjo Texas gyvenanti išievių iš Mažosios Lietuvos palikuonė Patsy Hand (protėviai – Lundčinai (Lundschen). Vienos šeimos istorijos ty-

rimai peraugo į kitų Texas lietuviškų šeimų protėvių paieškas. Pasak D.Lukienės, vėliau 2002 ir 2004 metais į šiuos istorinius, socialinės antropologijos tyrimus įsijungė Kauno Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkas dr. Vytis Čiubrinskas. Iš 2004 metais LTV operatoriaus Juozo Mažonio nufilmuotos medžiagos 2009 m. buvo paruoštas 30 min. filmas. Po kelių metų susidomėjo grupė bostoniečių, ir su mažlietuvio Jono Limanto skatinimu, 2008 metais, nuvyko į Yorktown susitikti su Patsy Hand ir kitais Texas palikuoniais. Bostoniškiečiai ekspedicijos nariai Reda Veitaitė, Jonas

LIETUVA IR PASAULIS

Baltarusijos žmogaus teisių gynėjas Alesis Beliackis bus vienas iš tų, kuriems žadama siūlyti teikti Laisvės premiją, teigia užsienio reikalų ministras **Audronius Ažubalis**. Vyriausybės valandoje Seime ministras teigė, kad dabar yra svarstomos tos pavardės, kurios galėtų būti teikiamos Laisvės premijos nominacijai. Pasak A. Ažubalio, asmenų, siūlomų nominacijoms, sąrašas pasieks Seimo Užsienio reikalų komitetą artimiausiu metu, ir Seimas turės priimti sprendimą. Seimas dvidešimtųjų Sausio 13-osios metinių proga įsteigė Laisvės premiją, kuri bus teikiama asmenims ir organizacijoms už indėlį ginant žmogaus teises, plėtojant demokratiją, skatinant tarpvalstybinį bendradarbiavimą kovoje už Rytų ir Vidurio Europos tautų laisvą apsisprendimą ir suverenitetą.

Lietuvos generalinis konsulas New York Valdemaras Sarapinas JAV New Jersey valstijos Frihold mieste įsikuruose Latvių namuose spalio 1 dieną surengtame Baltijos vienybės dienos minėjime pristatė Lietuvos istoriją, kultūrą, ekonomiką, meno ir sporto pasiekimus. Renginyje kitoms Baltijos valstybėms atstovavo Latvijos ambasadorius JAV Andrejus Pildegovičius ir Estijos generalinis konsulas New York Stenas Schwede. V.Sarapinas pažymėjo, kad esminiai dalykai, vienijantys tris Baltijos šalis, yra, visų pirma, bendra kova už laisvę ir nepriklausomybę, bendras tikslas tapti lygiaverčiais Vakarų bendruomenės nariais, kuris buvo kartu pasiektas, prisijungus prie NATO ir ES valstybių šeimos. V.Sarapino teigimu, ši vienybė simbolizuoja Baltijos šalių jėgą ir parodo, kad jos yra stiprios tada, kai yra kartu ir kai „stovi petys į petį viena už kitą”.

214 mln., arba 3 proc., pasaulio gyventojų yra tarptautiniai migrantai. Prognozuojama, kad po 40 metų šis skaičius padvigubės. **Iš Lietuvos nuo 1990 m. emigravo apie 600 tūkst.** žmonių, o per pastaruosius 10 metų netekome 337 tūkst. gyventojų – Lietuva jau dešimt metų Europoje pirmąja (vos keletą kartų mus aplenkė atsitiktinės šalys) pagal emigrantų skaičių tūkstančiui gyventojų.

Valdemaras Sarapinas, Lietuvos generalinis konsulas New York spalio 5 dieną įteikė iš Lietuvos kilusio dailininko Arbit Blato našlei Reginai Resnik-Blatas Lietuvos dailės muziejaus direktoriaus Romualdo Budrio padėkos raštą už menininko darbų kolekcijos dovanojimą. „Lietuvos dailės muziejus dėkoja už tokią dosnią dovaną Lietuvos tautai – išskirtinio talento menininko Arbit Blato darbų kolekciją. Menininko darbų sugrįžimas yra išskirtinės reikšmės įvykis Lietuvos kultūrai. Jūsų gera valia Lietuvos dailės muziejus tapo įžymaus dailininko kūrybos tyrimų centru”, - rašoma R.Budrio laiške.

Nepaisant naujo Lietuvos švietimo įstatymo, visos pamokos Lietuvos lenkų mokyklose ir toliau vyksta tik lenkų kalba. Tai Lenkijos naujienų agentūrai PAP pareiškė Vilniaus rajono vicemeras Janas Mincevičius. „Niekas nepasikeitė. Taip, kaip ir iki šiol, visi dalykai lenkų mokyklose dėstomi lenkų kalba”, – teigė J. Mincevičius ir pabrėžia, kad „įstatymo nepaisymas yra pilietinio nepaklusnumo išraiška bei noro mokytis gimtąja kalba demonstracija.”

Lenkijoje, negavus papildomai pinigų, **planuojama uždaryti tris lietuviškas mokyklas** iš penkių, esančių Punsco valsčiuje. Seinuose trūkstant lietuviškų vadovėlių, vaikai mokosi iš lenkiškų. Tokius tautiečių skundus išgirdo Lietuvos švietimo ir mokslo ministras, apsilankęs etninėse žemėse. Lietuvos švietimo ir mokslo ministras Gintaras Steponavičius Seinų ir Punsco lietuviškose mokyklose – pirmą kartą, todėl sutiktas dainomis ir šokiais. Tačiau vėliau jau teko klausytis skundų dėl seniai nesprenžiamų problemų, praneša LTV.

Limantas, Romas Šležas, Liuda Žiaugra, ir dr. Milda Richardson visą archyvinę medžiagą nukopijavo ir nufotografavo ir Jonas Limantas ją asmeniškai pristatė į Mažosios Lietuvos Istorijos muziejų. Iš šios dokumentinės medžiagos muziejaus kuratorė Zita Genienė, paruošė šią parodą, kurią Klaipėdoje atidarė 2009 m. Pagal susitarimą su Mažosios Lietuvos Istorijos muziejaus direktoriu dr. Jonu Geniu, paroda buvo atsiūsta LB Kultūros tarybai ją eksponuoti JAV.

Parodos pristatyme dalyvavo JAV Kongreso darbuotojai, Vašingtono lietuviai, diplomatinio korpuso atstovai. Svečiai buvo vaišinami lietuvišku šakočiu.

JAV Kongreso nariui T.Poe buvo įteiktas albumas „Lietuvių kultūrinis paveldas Amerikoje”. Jį įteikė albumo atsakingasis direktorius Algis Lukas.

Po Washington, paroda „Pirmieji lietuviai Texas” keičia į kai kuriuos kitus JAV miestus, kol pasieks galutinę stotelę - Texas kultūrų institutą San Antonio.

POETĖS IŠPAŽINTIS TAUTAI NEPERSKAITYTA

Lapkričio 17 d. sukaks 109 metai, kai gimė Salomėja Nėris - poetė, kurios taip sunku nemylėti ir kuriai taip sunku atleisti.

Tai buvo tikras skandalas: trapi lyrikė, jausminga Lazdijų gimnazijos mokytoja Salomėja Bačinskaitė-Nėris išdrįso pasukti į revoliucingą „Trečiąjį frontą“. Visiems būtų buvę taip suprantama ir priimtina, jeigu ji būtų išlikusi ta pati miela ateitininkė, siuntinėjanti eilėraščius į katalikiškus leidinius, iš kurių gimnazistės juos persirašinėja į savo sąsiuvinius... Neteisinga būtų kaltinti vien Lazdijų nuobodulį. 1931-aisiais pasaulinė krizė atsirito iki Lietuvos, visuomenės maištingumas stiprėjo ne dienomis, o valandomis.

Jautri mokytoja karštą primenančiame kambarėlyje godžiai skaitė „Trečio fronto“ žurnalą, kaip pati rašė Kaziui Borutai, „iki paskutinės raidės“ ir jautė jame „pavasario vėją“. Dar nepamirškime, kad ji - iš revoliucingojo Suvalkijos krašto. Tiesa, tai, kas tiko jo vyrams, atrodė pernelyg įžūlu matuotis „piemenaitėi“ iš Kiršų kaimo.

Atsisakiusi „senojo sviesto“

Rašyti viešo pareiškimo „Trečiam frontui“, kaip iš jos greitai buvo pareikalauta, ji nenorėjo ir redakcijai siūlė tokį kompromisą: „Jeigu reikia, padarykit pastabą maždaug: S.Nėris atsisako nuo „senojo sviesto“ literatūroj (ir gyvenime) ir dirbs tik „Trečiajam frontui“. Tačiau jos manifestas vis tiek pasirodė ir daugeliui padarė įspūdį. Kai kas mėgino teisinti, kad dėl visko kalta jos vaizduotė ir „revoliucine ugnele užsidegęs temperamentas“.

Kai po kelerių metų Antanas Smetona buvo prašomas tarpininkauti, kad S.Nėriai atsirastų darbo Panevėžio gimnazijoje, prezidentas pasiteiravo, ar mokytoja neims ten skleisti komunistinių idėjų. Jis nežinojo, kad poetė, iš Lazdijų sugrįžusi į Kauną, dėl duonos kąsnio vėl patyliukais bendradarbiavo su išsižadėta katalikiška spauda, davusia jai šiek tiek užsidirbti iš vertimų.

Turėjo praeiti beveik dešimtmetis, kad už „Trečią frontą“ jai būtų beveik visiškai atleista. 1939 m. pradžioje jai buvo paskirta Valstybinė premija už 1938 m. išleistą poezijos rinkinį „Diemedžiu žydėsiu“. Laikraščiuose pasipylė pokalbiai su ja, pasakojimai apie jos gyvenimą. „XX amžius“ rašė: „Dabar S.Nėris-Bačinskaitė yra jau

ponia. IštekJusi už panev. skulptoriaus B.Bučo. Gyvena visai nuošaliai Palemone. Turi trijų aukštų namą (bet kiekvieniame aukšte tik po vieną kambarį) ir 1/2 ha „dvarą“, kuriame užveisė sodą. Sūnus 1 1/2 metų - vikrus ir gyvas tas būsimasis Lietuvos gynėjas. Pas Konradą nevaikšto, miesto triukšmo nemėgsta. Mokytojauja III gimnazijoje.”

Klausinėjama apie vaikystę ji pasakojo, kad tėvas jai niūniuodavo 1905 m. sukilimo dainas, kad buvo girdėjusi pasakojimų apie baudžiavą, kad didelį įspūdį jai padaręs karas. Kurti pradėjusi dar nemokėdama nei skaityti, nei rašyti. Premiją, 5,000 litų, žadėjo išleisti šeimos reikálams. Mokytojai, gaudavusiai 450 litų atlyginimą, tai buvo dideli pinigai.

Taigi ją užgriuvo sveikinimų srautas. Patys rašytojai, atsakinėdami į anketas, S.Nėrį priskirdavo prie gabiausių jaunosios kartos poetų. Vasario 13 d. per iškilmes, surengtas Valstybės teatre, buvo skaitoma ištrauka iš jos „Žalčio pasakos“. Kai ji pati tyliu balsu skaitydavo savo kūrybą, salė klausydavosi sulaikiusi kvapą, o vėliau pratrūkdavo plojimų audra.

Šlovės spąstuose

Gal geriau ji nebūtų taip išgarsėjusi... 1940-ųjų birželio 15 d. į Lietuvą įžygiavo raudonosios armijos daliniai, prezidentas A.Smetona skubiai išvyko į užsienį ir netru-

kus buvo sudaryta Liaudies vyriausybė. Liepos 8 d. „Lietuvos žiniuose“ pasirodė atsišaukimas į kultūros, meno ir mokslo darbuotojus: „Visi kaip vienas į naujojo seimo rinkimus“. Po juo - apie šimtą parašų. Apačioje ir S.Nėries parašas.

Liepos 16 d. ji gavo užsakymą parašyti sveikinimą Stalinui. Viskas įvyko žaibiškai. Eltos direktoriui Kostui Korsakui telefonu iš Rusų atstovybės buvo nurodyta atvežti du geriausius Lietuvos poetus. Iš Pajiesio K.Korsakas atvežė Kazį Borutą, iš Palemono - S.Nėrį. Atstovybės salone jų laukė vaisės. Išgirdęs, kad reikės parašyti sveikinimą Liaudies seimui ir poemą Stalinui, K.Boruta skubiai pasisiūlė rašyti sveikinimą. Poetei beliko imtis poemos. Ji neatsisakė. Rašė visą naktį ir paryčiais užbaigė. Poemą pati nunešė į „Tiesos“ redakciją.

Liepos 21 d. toje pačioje Valstybės teatro salėje, kurioje ji dar taip neseniai sveikinta su Valstybės premija, prasi-dėjo Liaudies seimo sesija. Tarp delegatų, išrinktų vykti į Maskvą, į Aukščiausiosios Tarybos sesiją, buvo ir S.Nėris. Tai buvo liepos 23-ioji. „Lietuvos žiniuose“ ir „Tiesoje“ buvo išspausdinta jos poema apie Staliną. Negana to, ji dar parašė eilėraščių „Sovietų Sąjungai“ ir vėl nunešė į „Tiesą“. Jau kitą dieną jis buvo išspausdintas, o poetė džiugiai rengėsi į ke-

lionę ir su bičiule vaikščiojo po parduotuves, matuodamasi skrybėlaites.

Išvykdama į Maskvą, pirmą kartą į Sovietų Sąjungą, davė interviu „Tiesai“ ir pakiliai pasakojo, kaip rašė poemą. Jos nuotaika buvo puiki. Maskvoje ją supažindino su vertėjais, kurie ėmėsi versti aptariamą poemą. Rugpjūčio 3 d. delegacija atvyko į Kremlių. Priekyje vėliavą nešė Pranas Libertas, šalia jo ėjo Marija Kutraitė, pasipuošusi tautiniais drabužiais, už jų tamsia suknele S.Nėris, rankoje laikydama raudoną knygą - poemą apie Staliną. Kai Justas Paleckis perskaitė Liaudies seimo deklaraciją, į tribūną pakilo S.Nėris ir pasakė: „Vadui, mokytojui, draugui, lietuvių tautos išlaisvintojui - didžiajam Stalinui aš skiriu savo eiliuotąjį žodį, „Dainą apie Staliną“. Taip užfiksuota stenogramoje. Lietuva buvo priimta į Sovietų Sąjungos sudėtį kaip tryliktoji respublika.

Posėdžiui pasibaigus rašytojai delegatai buvo pakviesti į kaukazietišką restoraną „Aragvi“, o S.Nėris pasodinta šalia Michail Šolochov. Rusiškuose laikraščiuose mirgėjo reportažai su ištraukomis iš jos poemos. Iš Maskvos ji parsivežė 5,000 rublių, kuriuos gavo kaip deputatė, ir honorarą už poemą.

Rugpjūčio 16 d. buvo numatyta Rašytojų draugijos reorganizavimo posėdis. Juozas Baltušis, pamatęs garsiąją poetę, nusivylė: „Sprendžiant iš kūrybos, iš laikysenos gyvenime, turėjo atrodyti merga kaip liepa, žemę drebinanti po savo kojom, o čia įėjo ir sustojo mažytė, kuklutė ir dar gerokai sumišusi moterėlė... Tai čia ir yra garsioji Nėris, kovingoji Salomėja Nėris?!“

Iš nevilties ir ilgesio

Metų gale Palemone ją aplankiusiam bičiuliui poetė pasiskundė, kad daugelis ją laiko baidykle, jos ėmę vengti buvę geri studijų draugai, kad gauna priekaištujančių, smerkiančių ir net grasinančių anoniminių laiškų. Tarp jų buvo jos eilių parodijų. Tai buvo kur kas skaudžiau nei tada, kai ją smerkė dėl „Trečio fronto“. Kai 1941 m. pavasarį per Velykas sesuo Onutė ir brolis Viktoras pakvietė ją į dvigubas vestuves Kiršuose, S.Nėris pripirko dovanų, bet išdrįso atvažiuoti tik į vestuvių pabaigą. Žinojo, kad dalis giminių jai negali atleisti už Stalinui skirtą poemą.

Birželio viduryje prasidėjo trėmimai, į Palemoną išsigandę atskubėjo sesuo Onutė su vyru, nes buvo įspėti, kad juos irgi išveš. Poetė buvo

sukrėsta. O birželio 22 d. ji pati susigūžusi su sūneliu Balandžiu sėdėjo ant Rašytojų namų laiptų, laukdama vietos kurioje nors mašinoje, važiuojančioje iš Lietuvos į Rytus. Tai buvo tragiškos dienos: pakeliui žuvo automobilį vairavęs senas bičiulis, buvo subombarduotas traukinys, ji pasimetė su sūnumi ir, paklaidusi iš nevilties, po kelių dienų stebuklingai jį rado latvių šeimos vežime. Maskvą pasiekė vos gyvi. Paskui Penza, Ufa, vėl Maskva ir smaugiantis ilgesys: „Gimtinės oro man trūksta, saulelės tavo akių“. Viskas buvo svetima, bet reikėjo kaip nors išgyventi. Kviečiama važiuoti su kitais rašytojais pas Lietuviškosios divizijos karius, neatsisakė - važiavo, skaitė eiles.

Kaip rašė Viktoras Alekna, po trupinį surinkęs faktus apie kiekvieną poetės žingsnį, „tas gyvenimas, kuris ją supo Maskvoje, tie susirinkimai, posėdžiai, svarstymai, tie laikraščiai, kuriuose buvo spausdinami jos eilėraščiai apie karą, kareivių ryžtą žygiuoti iki pergalės, net rinkimai jos visai nedžiugino, nes tai buvo ne jos sumanymai, ne jos mintys. Visa tai buvo duoklė kažkokiam milžinui...“ Į senų draugių, atsidūrusių tremtyje, laiškus ji neatsiliepė.

Atsiprašymas ligoninės palatoje

Į Lietuvą 1944 m. rudenį grįžo palaužta, dar nesu-prasdama, kaip rimtai serga. Prasidėjo nyki kova dėl buities. Namas Palemone buvo nuniokotas. Ji rašė prašymus ir dėl buto, ir dėl čiužinių, ir dėl šaukštų. Neištvėrė neaplankiusi gimtųjų Kiršų, o pamatė, kas liko iš tėviškės, ilgai raudėjo.

Jos gyvenimas tirpte tirpo. Kai Rašytojų sąjungoje buvo pasiūlyta, kad Antanas Miškinis parengtų pranešimą apie jos naujausią rinkinį „Lakštingala negali nečiulbėti“, ji ištarė: „Miškinis man parašys nekrologą...“

1945 m. birželį Kauno „Raudonojo kryžiaus“ ligoninėje S.Nėris patikėjo kunigui Juozui Gustui juodą sąsiuvinį, kuriame, kaip ji sakė, buvo jos išpažintis tautai ir atsiprašymas. Bet kunigas žuvo, o su juo ir sąsiuvinis. Ją aplankiusiai draugei tyliai kartojo: „Liudyk, brangioji, liudyk...“ Iš padrikų žodžių bičiulė suprato, kad poetė kalbėjo apie atsiprašymą.

Skubiai išvežta gydyti į Maskvą S.Nėris suprato, kad jau negrįš. Ji mirė liepos 7 d. Mišios už poetę buvo laikomos Kaune, Įgulos bažnyčioje.

Naglis Vitkūnas, veidas.lt

1934 metų liepos aštuntą dieną Turine (Italija) įvyko J. Žemaičio iššventinimas į kunigus. Grįžęs iš Italijos J. Žemaitis buvo paskirtas Vytėnų saleziečių įstaigos kapelionu, vėliau dvejus metus dirbo Saldutiškyje. 1940 metais tapo Laurų vaikų namų direktoriumi.

Vilniaus kraštą valdant Lenkijai, netoli Vilniaus, Šakiškių kaime bei Byrų dvaro centre, buvo pastatyta didelė prieglauda našlaičiams. Ši prieglauda buvo pavadinta jos steigėjos italės vienuolės Lauros Meozzi, kurią bažnyčia paskelbė palaimintą, vardu - Laurow (lietuviškai buvo pavadinta daugiskaita - Laurų). Lietuvai 1939 metais atgavus Vilniaus kraštą, daugeliui įstaigų reikėjo lietuvių vadovų. Kadangi Laura Meozzi ir dar 64 vienuolės buvo Saleziečių kongregacijos narės, todėl ir Laurų vaikų namų, kuriuose buvo apie trys šimtai vaikų, direktoriumi 1940 metais paskirtas saleziečių kunigas J. Žemaitis.

Hitlerininkams okupavus Lietuvą, ypač didelis pavojus kilo žydų tautybės žmonėms. Gydytojui Giršovičiui prašius, J. Žemaitis ėmėsi organizuoti vaikų iš Vilniaus geto gelbėjimą. „Aš savo likimą kaip žydas žinau. Aš žūsiu. Jeigu galite gelbėkite vaikučius“, - taip gydytojo prašymą prisimena J. Žemaitis. Iš Vilniaus geto vaikus paimdavo vienuolės apsitaisiusios paprastomis

moterėlėmis. Įsisodinusių į arkliu kinkytą ilgą vežimą po tris keturis vaikus, vienuolės važiuodavo į Vilnių neva tikrinti vaikų sveikatos. Važiuojant pro Vilniaus getą, vežime atsidurdavo dar trys keturi žydų vaikai, kurie būdavo atvežami į Laurų vaikų namus. J. Žemaitis iš pradžių skaičiavo tuos vaikus, kad žinotų kiek burnelių reikės aprūpinti maistu virš nuolatinių prieglaudos našlaičių. Taip suskaičiavo iki 47. Vėliau šią apskaitą vedė vienuolė Zofija Sowinska. Tokiu būdu J. Žemaičio vardu ir atsakomybe iš Vilniaus geto buvo išgelbėta apie šimtas žydų vaikų. Jiems buvo nuo keturių iki dvylikos metų. Šie vaikai išvengė daugelio žydų likimo karo metais - žūtis. Bet jų gelbėtojai labai rizikavo. Kažkam įskundus, kad Laurų vaikų namų direktorius slepia žydų vaikus, hitlerininkai nutarė patikrinti, ar iš tikro taip yra. Į vaikų namus buvo atsiųstos vokiečių kariuomenės medicinos seserys, kurios turėjo surasti žydų vaikus pagal jiems atliktą ritualinį apipjaustymą. Sužinoję tai vaikų namų prižiūrėtojai paslėpė ieškomus vaikus miške, o vietoj jų į patikrinimą pasiuntė kitus. Mirties ir žydų vaikams, J. Žemaičiui ir vienuolėms tą

LIETUVIAI, IŠGELBĖJĘ ŽYDŲ GYVYBĘ

JONAS ŽEMAITIS (1904-2001)

Kunigas, Laurai, Nemenčinės valsčius

APDOVANOTAS ŽUVANČIŲJŲ GELBĖJIMO KRYŽIUMI (1999)

Kunigas Jonas Žemaitis su Laurų vaikų namų auklėtiniais (1941).

kartą pavyko išvengti...

Išlaikyti apie šimtą papildomų, išgelbėtų vaikų karo metais buvo sunku ir dėl maisto stygiaus. Kunigo J. Žemaičio teigimu, aprūpinant vaikus maistu didelę pagalbą suteikė Nemenčinės, Naujosios Vilnios, Saldutiškio klebonai ir ypač Baltgudijos lietuviški centrai. Juos pasiekti sunkvežimius išrūpindavo Stefanija Ladygienė.

Pasibaigus karui Laura Meozzi, lenkės vienuolės ir dauguma Laurų vaikų namų auklėtinių, tarp jų ir apie šim-

tą išgelbėtų iš Vilniaus geto žydų vaikų, išvyko į Lenkiją. „Aš gailiuosi, kad išsivežė visus žydukus į Lenkiją“ - teigia kunigas. Pokario metais kunigas B. Paukštys patikėjo J. Žemaičiui ir išsaugoto Kauno Šv. Trejybės bažnyčioje žydų turto gražinimą jų savininkams.

J. Žemaitis dirbo Kauno Šv. Trejybės, Studentų bažnyčiose, Katedroje, Onuškyje, Pivašiūnuose. Nuo 1956 metų iki 1994 metų buvo Rumšiškių parapijos klebonas. Dvylika metų Kauno kunigų seminarijo-

je J. Žemaitis dėstė retoriką, lydėdavo Lietuvos bažnyčios vadovus kelionėse į užsienį. Nuo 1994 metų buvo altarista, bet ir toliau padėdavo Pravieniškių kolonijos klebonui atlikti ganytojiškas pareigas.

Paklausus J. Žemaitį apie svarbiausią gyvenimo darbą, devyniasdešimt šeštuosius metus gyvenantis žmogus (*mirė 97-erių - red.*) po ilgos pauzės atsakė: „Matyt tas už, kurį Prezidentas apdovanojo. Didelė rizika buvo...“

Iš leidinio „Gyvybę ir duoną nešančios rankos“.

(Atkelta iš 3 psl.)

NEĮSIGILINĖ ! ...

turinio. Pagrindinis dalykas, nulėmęs Baltijos valstybių likimą, buvo 1939 m. rugpjūčio pabaiga, rugsėjis ir spalio pradžia, kada sovietai priėmė savo protektoratą, kai sovietų diktatą priėmė estai, latviai, Lenkijos valstybė praktiškai buvo sunaikinta, o Lietuvai jokios išėties nebuvo. 1940 metai jau buvo tikrai pasekmės. Visas neutralitetas, kaip smogas virš Maskvos, išsisklaido ir nieko nebelieka. Totali konjunktūrinė politika priveda prie totalaus konjunktūrinio rezultato“, - apibendrina istorikas.

Studijos autorius įsitikinęs, kad tokios padėties alternatyvų vis dėlto buvo, tik Lietuva jomis nepasinaudojo. „Nė viena iš trijų Baltijos valstybių neparodė iniciatyvų, kad deklaruotas neutralitetas iš žodžio virstų kūnu. Nebuvo pasirūpinta, kad tas neutralitetas taptų visuotinai tarptautiniu lygiu pripažintu faktu Vakarų Europoje. Iš esmės trijų Baltijos valstybių neutraliteto politika liko gana deklaratyvia ir efemeriška

tarptautinėje erdvėje, kadangi tiek britai, tiek vokiečiai, tiek rusai, tiek prancūzai Baltijos neutralitetą kritikavo, jo nespektavo, jis netapo tokiu neutralitetu, kokį buvo paskelbusi Šveicarija ir kuris buvo pripažintas visuotinai. Vakaruose buvo suprasta, kad Baltijos valstybės neutralitetą pasirinko grynai konjunktūriškai, iš baimės ir spaudžiamos hitlerinės Vokietijos. Kyla klausimas: ar tai išvis yra neutralitetas, ar kažkurios didelės jėgos politikos dalis? Baltijos valstybės nieko nepadare, kad išeitų iš provokiškos politikos farvaterio. (...) Bet net ir simuliuojant neutralitetą, buvo galima jį ginti karine jėga. Juk kiekvienoje Baltijos valstybėje buvo nuo 20 tūkst. iki 25 tūkst. karių privalomosios karinės tarnybos karių. Tai per tris Baltijos valstybes buvo galima sumobilizuoti nuo 300 tūkst. karių iki pusės milijono kariuomenės. Bet tas rezervas nebuvo panaudotas dėl egoistinių trijų Baltijos valstybių interesų. Didelė dalis Latvijos karinio, politinio elito buvo įsitikinę, kad karinė politinė Baltijos valstybių sąjunga būtų puikus

sprendimas ir sustiprintų neutralitetą, bet Latvijos užsienio reikalų ministras ir prezidentas laikėsi kitos nuomonės ir buvo įsitikinę, kad Latvija yra geriausioje geopolitinėje padėtyje iš visų trijų Baltijos valstybių. Estai irgi įsivaizdavo, kad jiems ateis į pagalbą suomiai, švedai ar norvegai. O Lietuva buvo lyg tas trečias brolis ar neturtingas giminaitis, su kuriuo artimi santykiai gali atnešti daugiau bėdos negu naudos. Mat Lietuva turi Klaipėdos problemą ir ginčijasi dėl jos su Vokietija. Antra problema - Vilnius. Vadinasi, artimi santykiai su Lietuva veda estus ir latvius į konfliktą su Vokietija ir Lenkija. Todėl žiūrint iš Rygos ir Talino varpinių, karinis suartėjimas su Lietuva gali atnešti daugiau bėdų. Latvija ir Estija ieškojo didesnių sąjungininkų - iš pradžių su Lenkija, vėliau - su Vokietija“, - aiškina A. Kasparavičius.

Pasak istoriko, ir šiandien, praėjus daugiau kaip 70 metų nuo tragiškų politinių klaidų, turime tam tikrą mentaliteto kultūros istoriją - atskirti, kas yra tikra, o kas - tik retorika, kas turi ilgalaikę perspektyvą, o

kas yra tik taktinis sprendimas. „Jeigu šiandien nepamatysime, kaip klostosi užsienio politikos dėlionė tarp šių dienų politikos žaidėjų - Jungtinių Valstijų, Europos Sąjungos, Rusijos, Kinijos, Indijos, musulmoniškų valstybių, - tai galime savo liūdną istoriją ir pakartoti. Bet aš tikiuosi, kad mes nebekartosime skubotų ir neapgalvotų, neracionalių žingsnių, kuriuos Baltijos valstybės ir Lietuva žengė 1938-1939 metais“, - viliasi istorikas.

Lietuvos istorijos instituto XX a. istorijos skyriaus mokslinis bendradarbis dr. A. Kasparavičius 1989 m. baigė tuometinio Vilniaus pedagoginio instituto (dabar Vilniaus pedagoginis universitetas) Istorijos-pedagogikos fakultetą. 1995 m. apgynė humanitarinių mokslų daktaro laipsnį tema „1926 metų Lietuvos ir Sovietų Sąjungos nepuolimo sutartis“, yra paskelbęs mokslo darbų, XX a. istorijos monografijų autorius ir bendraautoris.

LIETUVIŲ RADIO PROGRAMA girdima antradieniais 9:00-10:00 val. vak. iš WPAT stoties 930 AM banga.

Interneto svetainė: WWW.WPAT930AM.COM

Dėl pranešimų ir skelbimų kreiptis į dr. Giedrę Kumpikas, 82-32 Bell Blvd., Hollis Hills, NY 11427. Tel. (718) 776-1687. Fax: (718) 479-8923. E-mail: amberwings@mac.com

P.S. TIRE Inc.

Complete Front End Service

216 481-5397

New and used Tires, Brakes, Shocks, Struts
Mufflers, Lube oil and Filter
Buy any 4 tires and receive a P.S. Tire hat!

OPEN

Mon. - Fri.: 8 am to 6 pm

866 E. 200th St.

Sat.: 8 am to 4 pm

Cleveland, OH 44119

RENGINIŲ KALENDORIUS

SPALIO 22 d., šeštadienį, 7 v.v. Lietuvių dienos, Šv. Kazimiero parapijos salėje (18022 Neff Rd.). Vyks paminėjimas M. K. Čiurlionio (1875-1911) šimtmetinės sukakties po jo mirties. Pagrindinis prelegentas prof. Stasys Goštautas. Muzikinę minėjimo dalį atliks pianistas dr. Gabrielius Alekna. Rengia *LB Clevelando apylinkės skyrius*.

(Atkelta iš 7 psl.)

ČIKAGOS MARATONE...

sveikino Šiaurės Amerikos Lietuvių Fizinio Auklėjimo Sporto Sąjungos atstovas Dainius Ruževičius. Šešioms geriausiai maratoną įveikiusiems bėgikams buvo įteikti

ŠALFASS įsteigti medaliai, suvenyriniais skėčiais apdovanotos sėkmingai finišavusioms komandos moterims, pagerbtas vyriausias jos narys – Zenonas Šimkevičius (47 m.). Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Čikagoje dėkoja akcijos rėmėjams.

Statement of Ownership, Management, and Circulation (Requester Publications Only)		
1. Publication Title DIRVA	2. Publication Number 1 5 7 - 5 8 0	3. Filing Date September 29, 2011
4. Issue Frequency bi-weekly	5. Number of Issues Published Annually 26	6. Annual Subscription Price (if any) \$ 55.00
7. Complete Mailing Address of Known Office of Publication (Not printer) (Street, city, county, state, and ZIP+4®) 19807 Cherokee Ave. Cleveland, OH 44119-0010		Contact Person A.V. Matulionis Telephone (include area code) 1-216-531-8150
8. Complete Mailing Address of Headquarters or General Business Office of Publisher (Not printer) P.O. Box 19010 Cleveland, OH 44119-0010		
9. Full Names and Complete Mailing Addresses of Publisher, Editor, and Managing Editor (Do not leave blank)		
Publisher (Name and complete mailing address) American Lithuanian Press & Radio Assn. "Viltis" P.O. Box 19010 Cleveland, OH 44119-0010		
Editor (Name and complete mailing address) Vytautas Radzius 2713 West 71st St., Chicago, IL 60629-2005		
Managing Editor (Name and complete mailing address) n.a.		
10. Owner (Do not leave blank. If the publication is owned by a corporation, give the name and address of the corporation immediately followed by the names and addresses of all stockholders owning or holding 1 percent or more of the total amount of stock. If not owned by a corporation, give the names and addresses of the individual owners. If owned by a partnership or other unincorporated firm, give its name and address as well as those of each individual owner. If the publication is published by a nonprofit organization, give its name and address.)		
Full Name American Lithuanian Press & Radio Assn. "Viltis"		Complete Mailing Address P.O. Box 19010 Cleveland, OH 44119-0010
11. Known Bondholders, Mortgagees, and Other Security Holders Owning or Holding 1 Percent or More of Total Amount of Bonds, Mortgages, or Other Securities. If none, check box ☒ None		
Full Name		Complete Mailing Address
12. Tax Status (For completion by nonprofit organizations authorized to mail at nonprofit rates) (Check one) The purpose, function, and nonprofit status of this organization and the exempt status for federal income tax purposes: ☒ Has Not Changed During Preceding 12 Months ☐ Has Changed During Preceding 12 Months (Publisher must submit explanation of change with this statement)		
PS Form 3526-R, September 2007 (Page 1 of 3) (Instructions Page 3) PSN: 7530-09-000-8855 PRIVACY NOTICE: See our privacy policy on www.usps.com		
13. Publication Title DIRVA	14. Issue Date for Circulation Data Below October 4, 2011	
15. Extent and Nature of Circulation		
a. Total Number of Copies (Net press run)		
	Average No. Copies Each Issue During Preceding 12 Months	No. Copies of Single Issue Published Nearest to Filing Date
(1) Mailed Outside-County Paid Subscriptions Stated on PS Form 3541 (include paid distribution above nominal rate, advertiser's proof copies, and exchange copies)	1000	800
(2) Mailed In-County Paid Subscriptions Stated on PS Form 3541 (include paid distribution above nominal rate, advertiser's proof copies, and exchange copies)	528	482
(3) Paid Distribution Outside the Mails Including Sales Through Dealers and Carriers, Street Vendors, Counter Sales, and Other Paid Distribution Outside USPS®	n/a	n/a
(4) Paid Distribution by Other Classes of Mail Through the USPS (e.g. First-Class Mail®)	27	14
c. Total Paid Distribution (Sum of 15b (1), (2), (3), and (4))	103	99
d. Free or Nominal Rate Distribution (By Mail and Outside the Mail)	658	595
(1) Free or Nominal Rate Outside-County Copies Included on PS Form 3541	28	28
(2) Free or Nominal Rate In-County Copies Included on PS Form 3541	n/a	n/a
(3) Free or Nominal Rate Copies Mailed at Other Classes Through the USPS (e.g. First-Class Mail)	23	23
(4) Free or Nominal Rate Distribution Outside the Mail (Carriers or other means)	8	4
e. Total Free or Nominal Rate Distribution (Sum of 15d (1), (2), (3), and (4))	59	55
f. Total Distribution (Sum of 15c and 15e)	717	650
g. Copies not Distributed (See Instructions to Publishers #4 (page #3))	283	150
h. Total (Sum of 15f and g)	1000	800
i. Percent Paid (15c divided by 15f times 100)	91.7	91.5
16. Publication of Statement of Ownership ☒ If the publication is a general publication, publication of this statement is required. Will be printed on the October 18, 2011 issue of this publication. ☐ Publication not required.		
17. Signature and Title of Editor, Publisher, Business Manager, or Owner A.V. Matulionis, Publisher		Date Sept. 29, 2011
I certify that all information furnished on this form is true and complete. I understand that anyone who furnishes false or misleading information on this form or who omits material or information requested on the form may be subject to criminal sanctions (including fines and imprisonment) and/or civil sanctions (including civil penalties).		
PS Form 3526, September 2007 (Page 2 of 3)		

A.† A. PETRUI DIRDAI,

Amerikos Lietuvių Tautinės Sąjungos nariui mirus, gilią užuojautą reiškiamo žmonai Irenai, sūnui Viktorui, visiems giminėms ir artimiesiems.

Amerikos Lietuvių Tautinės Sąjungos Valdyba

TRIMS JAV LIETUVIAMS – MOKSLO PREMIJOS

Už tarptautinio lygio mokslo pasiekimus ir bendradarbiavimą su Lietuva šiemet bus apdovanoti trys užsienio lietuviai.

Mokslo premijas gaus JAV gyvenantys edukologas Vytautas J.Černius, radio-technikos inžinierius Arvydas Kliorė ir istorikas Saulius A.Sužiedėlis, pranešė Švietimo ir mokslo ministerija.

Anot pranešimo, premijomis siekiama paskatinti užsienyje dirbančius lietuvių mokslininkus būti Lietuvos mokslo ambasadoriais ir su iškiliais lietuvių kilmės mokslininkais supažindinti Lietuvos visuomenę.

Edukologas, psichologas V.J.Černius, Temple universiteto profesorius emeritas, apdovanojamas už indėlį plėtojant pedagoginę psichologiją ir mokslo pasiekimų sklaidą Lietuvoje.

Californijos technologijos universiteto tyrėjas, radio-

technikos inžinierius A.Kliorė premijos nusipelnė už pasiekimus kosminės erdvės tyrimų srityje ir bendradarbiavimą su Lietuvos mokslininkais.

Istorikas, genocido tyrėjas S.A.Sužiedėlis, Milersvilio universiteto profesorius emeritas, įvertintas už mokslo pasiekimų ir patirties sklaidą.

Švietimo ir mokslo ministerija iškiliausiems užsienyje gyvenantiems lietuviams mokslo premijas skiria penktus metus.

Iki šiol premijas yra gavę penkiolika mokslininkų.

Premijų tikslas – skatinti išeivijos mokslininkus puoselėti lietuvių ir siekti, kad jie garsintų Lietuvą, palaikytų glaudžius ryšius su Lietuvos mokslo bendruomene, aktyviai dalyvautų užsienio lietuvių bendruomenių veikloje.

Mokslo premijos dydis – 13 tūkst. litų.

Premijų įteikimas planuojamas lapkritį. **LRT**

TEISMUI PERDUOTA PARTIZANŲ ŽUDYMU KALTINAMO STRIBO BYLA

Pakruojo rajono apylinkės prokurorai Šiaulių apygardos teismui perdavė baudžiamąją bylą, kurioje dėl nusikaltimo žmoniškumui (Baudžiamojo kodekso 101 str.) kaltinamas šiaurietis I. L., praneša Generalinė prokuratūra.

„Pokario laikotarpio nusikaltimai žmoniškumui yra sudėtingi tiek žmogiškąja, tiek teisine prasme, tačiau atkaklus prokurorų darbas šios kategorijos bylose duoda rezultatų“, – teigia generalinis prokuroras Darius Valys.

Pasak ikiteisminį tyrimą atlikusio Pakruojo rajono vyriausiojo prokuroro Egidijaus Zuzevičiaus, kaltinamasis, būdamas sovietų okupacinės valdžios represinės struktūros pareigūnu vadinamuoju „liaudies gynėju“, 1947 m. pavasarį drauge su kitu gynėju atvyko

į Šiaulių apskrities Vaigalių kaime esančią sodybą. I. L. apsimitęs Lietuvos partizanu žiauriai nužudė sodybos šeimininką ir greta gyvenusį jo brolių, Lietuvos partizaną, brolio žmoną ir motiną. Apie šias šeimos žudynes liudija archyviniai dokumentai bei tremtinių prisiminimų knygose „Šiauriniai vėjai“ ir „Ešelono sesės“ aprašomi faktai.

Kaltinamajam I. L. skirta kardomoji priemonė – rašytinis pasižadėjimas neišvykti. Ikiteisminį tyrimą kontroliavo Šiaulių apygardos prokuratūros prokurorai. Prokuratūros duomenimis, nuo 1990 m. iki šiol teismams perduotos nagrinėti 36 baudžiamosios bylos dėl tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymo (BK 101 str.) 49 kaltinamųjų asmenų atžvilgiu.

„DIRVAI“ AUKOJO

R.Nasvytis, Lakewood, OH ...50
V.Janukaitis, Highland Pk., MI 45
B.Platukis, Oneonta, NY 45
K.Ripskis, Phoenix, AZ 45
G.Vidžiūnas, Chicago, IL.....38
A.Karasa, Fallston, MD 28
J.Vytuvis, Woodhaven, NY 28
J.Liauba, Cincinnati, OH 25
V.Koklys, Cave Creek, AZ.....20
J.Kliorys, Euclid, OH.....15
E.Norkus, Waterbury, CT.....15
V.Šernas, Bridgewater, NY 15
J.Kartanas, Omaha, NE.....10
A.Muliolis, Euclid, OH.....10
L.Ruigys, Los Angeles, CA....10
V.Banevičius,
Westborough, MA 5
K.Sloan, Mason City, IA.....3
R.Šlepetytis, Brick, NJ 2

Visiems aukotojams nuoširdžiai dėkojame

UŽ VAIKO ATSIĖMIMĄ IŠ LIETUVIŠKOS MOKYKLOS VILNIAUS KRAŠTE SIŪLOMA PO 1000 ZLOTŲ

Lenkijos valdžios sprendimas skirti lenkiškų mokyklų Lietuvoje pirmokėlių tėvams po 1000 zlotų suglumino Švietimo ir mokslo ministerijos vadovybę. Mat šie pinigai, kaip aiškėja, naudojami ir vaikų išviliojimui iš lietuviškų mokyklų.

Nedidukė Veriškių mokykla dabar turi tik 23 auklėtinius: 15 ikimokyklinukų ir 8 pradinukus. Pastarųjų gretos tirpsta – vieną moksleivį tėveliai jau nusprendė leisti į lenkišką mokyklą. Anot Veriškių mokyklos direktorės **Dalios Peciuonienės**, už vaiko atsiėmimą iš lietuviškos mokyklos sunkiai galus suduriančioms kaimo šeimoms siūlomas 1000 zlotų (apie 780 litų) atlygis. Pasak jos, Lenkijos valdžia, skyrusi minėtus pinigus, nurodo, kad jie turi keliauti tik pirmokų tėveliams, kurie nutaria savo atžalas leisti į lenkišką mokyklą. Tačiau Veriškėse po 1000 zlotų siūlyta ir antrojų bei ketvirtokų gimdytojams.

Tokios žinios pribloškė švietimo ir mokslo ministrą **Gintarą Steponavičių**. Anot jo, taip Varšuvos pinigais disponuojanti Vilniaus rajono valdžia veikia ties įstatymo riba.

Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto pirmininko **Valentino Stundžio** teigimu, tokios pinigines paskatos ir jų naudojimas kelia abejonių ir Vilniaus rajono valdžios, ir paramą skiriančios Lenkijos veiklos teisėtumu. Parlamento teigimu, rajono valdžia elgiasi ne itin etiškai, siūlydama kaimo šeimoms pinigus mainais į vaikų atsiėmimą iš lietuviškos mokyklos. **LRT**

PRENUMERUOKITE DIRVA

METAMS - \$55.
PUSEI METŲ - \$40.
PIRMA KLA SE - \$78.
ORO PAŠTU | UŽSIENI
METAMS - \$130.00

Boksininkas Egidijus Kavaliauskas – pasaulio pirmenybių bronzos laimėtojas.

BOKSININKAS EGIDIJUS KAVALIAUSKAS – APIE MALDAS, KURIOS PADEDA LAIMĖTI

Egidijus Kavaliauskas tapo ketvirtuoju Lietuvos boksininku, kuriam pasaulio čempionate pavyko iškovoti medalį. Azerbaidžane vykusiose pirmenybėse 23 metų kaunietis pelnė bronzą.

Iki šiol pasaulio čempionatų medalius buvo iškovoję Vitalijus Karpačiauskas, (1993 m. sidabras, 1995 m. bronzos), Vidas Bičiulaitis (1995 m. bronzos) ir Daugirdas Šemiota (2007 m., bronzos).

Azerbaidžane, svorio kategorijos iki 69 kg turnyre, E. Kavaliauskas nukeliavo iki pusfinalio, kur pralaimėjo Kazachstano atstovui Serikui Sapijevui. E. Kavaliauskas šios kovos nebaigė dėl traumos. Pakeliui į pusfinalį, lietuvius nugalėjo varžovus iš Kinijos, Čekijos, Airijos ir Velso.

E. Kavaliauskas ne tik laimėjo medalį, bet ir užsitikrino kelialapį į 2012 m. Londono olimpinę žaidynes. Tai bus antroji olimpiada boksininko karjeroje. 2008 m. olimpiniam Pekine E. Kavaliauskas pasirodymą baigė po pirmosios kovos.

„Labai džiaugiuosi iškovotu kelialapiu. Pirmą olimpiadą nelabai pavyko, stengiuosi, kad šįkart būtų daug geriau.

Jau žinau, kaip viskas olimpiadoje vyksta, manau, šįkart bus paprasčiau”, – kalbėjo E. Kavaliauskas.

– **Egidijau, kas buvo sunkiausia pasaulio čempionate?**

– Sunkios buvo visos kovos. Sunku buvo susidoroti su įtampa, kai visi iš tavęs tikisi pergalių. Iš pradžių norėjome olimpinio kelialapio, kai jį užsitikrinome, norėjome medalio. Džiugu, kad pavyko.

– **Vadinasi, su įtampa susitvarkei?**

– Jei laimėjau medalį, vadinasi, taip, susitvarkiau. Prieš kovą, kai sprendėsi, ar užsitikrinsiu kelialapį į olimpiadą, įtampa kankino visą dieną. Stengiausi viską pamiršti ir ringe padaryti tai, ką moku.

– **Ar tikėjaisi ketvirtfinalyje nokautuoti Europos čempionatą Fredą Evansą?**

– Norėjau gražiai užbaigti kovą. Prieš kovą stebėjau video įrašus, kurie padeda susikaupti. Juose – nokautai, nokdaunai. Galvojau, būtų puiku taip išplėsti pergalę. Po pirmo raundo pamačiau, kad varžovas atsidengęs, ir galima pataikyti stipriu smūgiu. Antrame raunde tai ir padariau.

– **Ko tikiesi Londono olimpiadoje?**

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Gydytojai Birutei Paplauskienėi, Šiaulių miesto savivaldybės tarybos narei, kilo idėja įsteigti Šiauliuose Trečiojo amžiaus universitetą 1999-aisiais metais, kuriuos Jungtinių Tautų Organizacija paskelbė Pagyvenusių žmonių metais. Ji pakvietė dalyvauti šioje veikloje UNESCO Šiaulių klubo pirmininką Vaclovą Vingrį ir Šiaulių miesto savivaldybę. Taryba nuo pat įsteigimo užmezgė ryšius su kitų valstybių Trečiojo amžiaus universitetais. 2005 m. užmezgti ryšiai su Torūnes miesto Lenkijoje Trečiojo amžiaus universitetu. Kas tas trečias amžius? Taip gražiai vadinami užtarnauto poilsio metai, kada žmogus jau gauna pensiją. Trečiojo amžiaus

universitete vyksta užsiėmimai medicinos, filologijos, humanitarinio, sveikatos, dvasinio tobulėjimo, kultūros ir meno, turizmo ir kraštotyros fakultetuose. **Dėkojame Kostui Andruškevičiui iš Kanados atsiuntusiam šią informaciją.**

– Tikslas – medalis. Pirmojoje olimpiadoje buvo tik spelionės – galbūt pasiseks, galbūt ne. O dabar sieksime tik medalio.

– **Pasirodymą pasaulio čempionate nutraukė trauma. Treneris sakė, kad kankina ne viena. Kokios jos?**

– Visų pirma, nugaros trauma. Ji nėra sunki, bet sunkiai gyja. Taip pat yra pečio ir riešo traumos. Turiu bėdų ir su žandikauliu. Kiekvieną kartą kasdamas, jaučiu skausmą. Reikia laiko pasigydyti.

– **Traumos kankino ir prieš Pekino olimpiadą. Tąsyk nepavyko jų visiškai išsigydyti. Ar šįkart pakaks laiko?**

– Šįkart laiko turėtų pakakti. Į Pekino olimpiadą patekau tik per atrankinį turnyrą, kuris vyko kovo mėnesį. Dabar iki olimpiados liko daugiau nei pusė metų, tad, manau, pavyks išsigydyti.

– **Ar pasaulyje yra varžovų, kurių negalėtum įveikti?**

– Neįveikiamų varžovų nėra. Tiesiog reikia atitinkamos taktikos. Galima visus įveikti.

– **Kaip manai, kas pergalės ringe atneša tau?**

– Dievas. Esu religingas žmogus. Nuolat meldžiuosi ir prašau malonės. Lipu į ringą tikėdamas, kad viskas bus gerai.

– **Tenka girdėti, kad susiduriate su problemomis dėl treniruočių salės. Kokia situacija iš tikrųjų?**

– Du metus sportavome šaltoje salėje. Nežinau, kaip bus šiemet. Tikiuosi, kad įjungs šildymą. Bent šiek tiek. Praėjusiais metais salėje būdavo nuo -5 iki -10 laipsnių šalčio. Sportuodavome ir su striukėmis, ir su kepurėmis. Kaip bus šiemet, pažiūrėsime. Ateis žiema, bus matyti.

– **Ar tiesa, kad mėgsta-**

PIRMOJI VIKTORIJOS ČMILYTĖS PERGALĖ ŠACHMATŲ TURNYRE RUSIJOJE

Pirmąją pergalę Nalčike, Rusijoje, vykstančiame trečiajame Tarptautinės šachmatų federacijos (FIDE) „Grand Prix“ moterų turnyre iškovojo Europos čempionė šiaulietė Viktorija Čmilytė (ELO koeficientas 2525).

Lietuvos šachmatininkė spalio 13 d. ketvirtajame ture baltosiomis figūromis įveikė rusę Tatjaną Kosincevą (2536)

ir, surinkusi 2 taškus iš 4 galimų, pakilo į trečiąją vietą.

Vienvalde turnyre išlieka ketvirtąją pergalę iškovojo kinė Xue Zhao (2497).

Lietuvės varžove bus kinė Wenjun Ju (2536), kuri 3 taškais yra antra.

Turnyras, kuriame dvylika šachmatininkų žais vieno rato sistema, baigsis spalio 21 dieną.

„MUMS REIKIA KREPŠINIO“

Nesibaigiant aistroms dėl NBA lygą sukauščiusio lokauto, savo nuomonę išsakyti nusprendė ir JAV prezidentas Barack Obama.

mausias boksininkų filmas yra „Rokis Balboa“?

– (šypsosi) Visos „Rokio Balboa“ dalys peržiūrėtos daugybę kartų, bet tai buvo vaikystėje. Būdamas 12-13 nuolat žiūrėdavau. Bet, taip, galima sakyti, kad tai mėgstamiausias mano filmas.

Julius Bliūdžius, 15min.lt

Jis ragina abiemis konfliktuojančioms pusėms skirti daugiau dėmesio civiliniams krepšinio gerbėjams.

Prezidentas surengė susitikimą, kuriame dalyvavo žinomi krepšinio pasaulyje žmonės – Grant Hill, Vince Carter, Doc Rivers ir kiti.

Pradėdamas savo kalbą B. Obama pajuokavo: „Aš esu čia tam, kad nutraukčiau lokautą.“ „Aš esu susikrimtęs dėl to, kad NBA sezonas neprasidėjo laiku. Tikiuosi, kad šie vyrukai galės labai greitai išbėgti į aikštelę“, – vylėsi JAV prezidentas. *LRT*

JAKUBS AND SON

Laidojimo Įstaiga

**William J. Jakubs Sr.
William J. Jakubs Jr.
Kenneth Schmidt
Barbara Jakubs Schmidt**

Licenzijuoti direktoriai ir balzamuotojai

936 East 185th Street Cleveland, Ohio 44119
36000 Lakeshore Blvd. Eastlake, Ohio 44095
Telefonas: (216) 531-7770

Laidotuvų koplyčia erdvi, vėsinama.
Telkianti jaukią atmosferą liūdesio valandoje.
Didelė aikštė automobiliams pastatyti.

TAUPA

LITHUANIAN CREDIT UNION

SAVI PAS SAVUS KVIEČIAME VISUS Į TAUPĄ

Telefonas (216) 481-6677; El. paštas TAUPA@AOL.COM
767 EAST 185th Street CLEVELAND, OHIO 44119

DARBO VALANDOS :

Antradienį, trečiadienį ir ketvirtadienį 9:00 v.r. - 4:00 p.p.

Penktadienį 9:00 v.r. - 6:00 p.p.

Šeštadienį 9:00 v.r. - 12:00 p.p.

Sekmadienį 11:00 v.r. - 12:00 p.p.

KIEKVIENA TAUPOMOJI SAŠKAITA IKI \$250,000 YRA APDRAUSTA (NCUA)